

UNIVERZA V LJUBLJANI
Fakulteta za družbene vede

Irena Južnič

Mentorica: doc.dr.Valentina Hlebec
Somentor: red. prof. dr. Ivan Bernik

KOMUNICIRANJE V SPOLNOSTI MED MLADIMI

Diplomsko delo

Ljubljana, 2005

KAZALO

Uvod	4
1. Spolnost in komuniciranje	6
1.1. Komuniciranje kot element spolnosti in spolnost kot način komuniciranja	6
1.1.1. Elementi osnovne družbene interakcije	6
1.1.2. Erotična realnost.....	8
1.1.3. Diadni sistem.....	9
1.2. Pregled teorij spolnega obnašanja in komuniciranja v spolnosti	10
1.2.1. Osnovne družbene teorije spolnega obnašanja	10
1.2.2. Teoretska pristopa h komuniciranju v spolnosti	12
1.2.3. Model spolne interakcije	13
1.3. Namen in dileme komuniciranja v spolnosti.....	15
1.3.1. Namen komuniciranja v spolnosti.....	15
1.3.2. Dileme komuniciranja v spolnosti.....	16
1.4. Mladi in spolnost.....	20
1.4.1. Mladi kot posebna skupina v spolnosti	20
1.4.2. Sporazumevanje fantov in deklet	21
2. Raziskovalna vprašanja in hipoteze.....	25
3. Operacionalizacija	26
3.1. Vir podatkov.....	26
3.2. Opis vzorca.....	27
3.3. Opis spremenljivk	28
3.4. Uporabljene metode	29

4. Preverjanje hipotez.....	30
4.1. Stališča do primernega spolnega obnašanja fantov in deklet.....	30
4.1.1. Izražanje spolnih želja.....	30
4.1.2. Občutki ob pregovoritvi k spolnim odnosom.....	32
4.1.3. Vztrajanje pri uporabi kondoma.....	34
4.1.4. Izraz nezaupanja ob zahtevi po uporabi kondoma	36
4.1.5. Stališče do seznanjenosti s spolnimi razmerji partnerja.....	38
4.1.6. Stališče do seznanjenosti z uporabo mamil partnerja	39
4.2. Izkušnje s prvim spolnim odnosom in z laganjem za spolni odnos	40
4.2.1. Načrtovanje prvega spolnega odnosa	40
4.2.2. Pogovor o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom	41
4.2.3. Uporaba kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu	42
4.2.4. Laganje, da bi prišlo do spolnega odnosa	43
4.3. Vrednotenja poteka prvega spolnega odnosa in zavrnitve spolnega odnosa	44
4.3.1. Namen načrtovanja prvega spolnega odnosa	44
4.3.2. Namen pogovora o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom	45
4.3.3. Namen uporabe kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu.....	46
4.3.4. Zavrnitev spolnih odnosov	47
4.4. Povzetek rezultatov preverjanja hipotez	49
Sklep	51
Seznam literature	55
Priloga	58

Uvod

Komuniciranje v spolnosti je izredno zanimiva tema. Kot ideja za diplomsko delo, se mi je porodila ob zaključku izbirnega seminarja Sociologija spolnosti, ko smo študentje predstavljali svoje zaključne naloge. Ne glede na specifičnost tematik, ki so bile predstavljene, nas je bila večina pripravljena z zanimanjem sodelovati. Občutek, da sta prostor in čas namenjena striktno pogovoru o tako nevsakdanji tematiki, je bil morda odločilen za tak odziv. Iz obrazov in dejanj študentov in študentk sem brala, da se radi pogovarjajo o spolnosti, da jih zanimajo obnašanja drugih in tudi sociološko ozadje oziroma širše razlage teh obnašanj. Dejstvo, da je spolnost prisotna v prav vsakem posamezniku, pa vendar skrita pred očmi nepovabljenih, da je izraz intimnosti in poželenja, a tudi moči in s tem morebitne neenakosti med partnerjema, jo naredi neskončno skrivnostno in zanimivo. Na žalost je primernih priložnosti, kjer bi ljudje lahko svoje zanimanje izpostavili in pri tem pridobivali komunikacijske spretnosti v izražanju, premalo. Prav spretnosti pri izražanju in s tem bolj samozavesten pristop, so lahko odločilnega pomena za potek pogovora med intimnima partnerjema.

Naloga se bo osredotočila na verbalno komuniciranje v spolnosti med intimnimi partnerji, pri čemer ne želim zanemariti pomena neverbalnega komuniciranja, ki ima v spolnosti in še posebej pri mladih vsekakor edinstveni pomen, vendar pa je njegov vpliv nemogoče zajeti v anketni vprašalnik, saj je v večjem delu nenadzorovano. Preučevanje dinamike sporazumevanja v spolnosti bo zajemalo več področij hkrati: sposobnost izražanja seksualnih želja, uporaba zaščitnega sredstva, načrtovanje spolnega odnosa, seznanjanje s preteklimi razmerji partnerja in njihovo uporabo mamil, zavrnitev spolnega odnosa, neprijetno počutje ob pregovoritvi k spolnim odnosom ter laganje, da bi do spolnega odnosa prišlo. Zanimajo me razlike v stališčih, izkušnjah in vrednotenju (namenu) fantov in deklet, katere, kot pišejo mnogi raziskovalci in znanstveniki, nedvomno obstajajo. Hkrati bom v sami analizi s kontrolnima spremenljivkama, srednja šola in spolna izkušnost, poskušala kontrolirati razlike med spoloma in ugotoviti, kako (in če) ti dve spremenljivki morebitne razlike med spoloma spremenita.

Osnovne hipoteze temeljijo na večji aktivnosti deklet v komuniciranju v spolnosti, še posebej pri preventivnem obnašanju in zaščiti. V nasprotju domnevam, da so fantje bolj osredotočeni

na prestižni simbol 'izkušenosti' in so zato bolj osredotočeni na pridobitev te vrline in 'količino teh izkušenj', pri čemer domnevam, da težje zavrnejo spolne odnose in so veliko bolj pripravljeni za to tudi lagati. Predvidevam, da imajo fantje manj težav z izražanjem svojih seksualnih želja kot dekleta, ker tradicionalna socializacija deklet v spolnosti ne zajema učenja o izražanju svojih seksualnih želja, temveč temelji na preventivnem/odgovornem obnašanju. Za vpliv srednje šole domnevam, da razlike med spoloma večja in sicer predvidevam, da so dekleta štiriletnih šol in predvsem gimnazij aktivnejša v pogovorih in bolj preventivno usmerjena kot dekleta triletnih šol, medtem ko fantje, predvsem gimnazijci, iščejo v spolnosti zabavo in razumejo spolnost kot vrsto športa ter zato so manj naklonjeni varni in načrtovani spolnosti. Domnevam tudi, da se s spolno izkušnostjo razlike med fanti in dekleti manjšajo, oziroma da je med neizkušeni dijaki več razlik po spolu.

V nalogi bom v teoretskem uvodu predstavila problematiko sporazumevanja v spolnosti, in sicer bom začela z opredelitvijo komuniciranja v spolnosti kot osnovno družbeno interakcijo, za katero sta značilni diadnost sistema in erotična realnost. S pomočjo teorij spolnega obnašanja in interakcije v spolnost, bom poskušala odgovoriti kako poteka komuniciranje v spolnosti. Nato bodo sledilo poglavje, kjer odgovarjam čemu pogovor služi in s kakšnimi dilemami se posamezniki in pari srečujejo. Nazadnje želim poglobiti nalogo s posebno starostno skupino, z mladimi, za katere je značilno oblikovanje spolne identitete, neizkušenost, močan vpliv prijateljev in medijev, ipd. Naloga se bo nato osredotočila na preverjanje hipotez, ki bo potekalo na podatkih iz raziskave Mladina in AIDS, katero je izvedla Fakulteta za družbene vede v letih 1995 in 1997 na reprezentativnem vzorcu slovenskih dijakov. V analizo bom vzela vse dijake, ki so že imeli stalno zvezo. Preverjanje hipotez bo potekalo v treh sklopih: stališča do spolnega obnašanja, izkušnje, kjer bodo na večino vprašanj odgovarjali spolno izkušeni dijaki, in vrednotenje obnašanja oziroma nameravano obnašanje v spolnosti, kjer bodo na večino vprašanj odgovarjali spolno neizkušeni dijaki.

1. Spolnost in komuniciranje

Tako spolnost kot neposredno komuniciranje spadata v sklop osnovne družbene interakcije. Spolnost je sama po sebi način sporazumevanja, hkrati pa je sporazumevanja nujen element spolnosti. Obstaja več teorij, ki pojasnjujejo povezanost komuniciranja in spolnosti, in skušajo z različnimi poudarki razložiti potek, dinamiko in izid sporazumevanja v spolnosti. Večina teorij in raziskav, ki se ukvarja s preučevanjem spolnosti, namenja največ pozornosti preventivnemu obnašanju in pri tem išče vzroke in vzorce določenih spolnih obnašanj. Dva bistvena dejavnika, v katerih se skrivajo ti vzroki, sta namen in dileme spolnega obnašanja. Gre za vprašanja, zakaj nekaj ja in zakaj nekaj ne, in pri mladih, ki sodijo v najmanj spolno izkušeno skupino, je morda ravno na ti dve vprašanji najtežje odgovoriti.

1.1. Komuniciranje kot element spolnosti in spolnost kot način komuniciranja

1.1.1. Elementi osnovne družbene interakcije

Fiske je v uvodnem delu v eni izmed svojih knjig zapisal, da je komuniciranje glavni element kulture človeka in osnova družbenih razmerij (glej Fiske, 1990:2). Iz teh dveh predpostavk izhaja tudi najosnovnejša definicija komuniciranja, da je komuniciranje »družbena interakcija z uporabo sporočil« (Fiske, 1990:2). Z drugimi besedami gre za skupino ljudi, ki so v odnosu, in ki s sporočili vplivajo eden na drugega. Elemente, ki konstruirajo osnovno oziroma neposredno družbeno interakcijo, sem povzela po Geserju (1990) in jih predstavljam v nadaljevanju.

Prvi element družbene interakcije je simultana oziroma hkratna prisotnost več oseb na enem mestu, kar Geser opredeli kot »prisotnost«. Prisotnost je pogojena s telesno navzočnostjo, ki je s svojo fizično pojavnostjo vir vseh osebnih zaznav. Prisotnost je povsem dihotomna spremenljivka, torej nekdo je ali ni prisoten, in objektivna, kar pomeni, da prisotnost ene osebe potrdijo tudi drugi prisotni. Drugi element je »osebna pojavnost«, ki združuje zaznavo vsega, kar predstavlja telo: anatomijo obraza in telesa, barvo kože in las, oblačila in frizuro itd. Osebna pojavnost ima to lastnost, da je spremenljiva, pa vendar identificira posameznika v očeh drugih kot točno določeno osebo. Tudi govorica telesa oziroma »geste« so element družbene interakcije, s katerim ljudje izražajo svoje počutje in naklonjenost, oziroma katere

so izraz počutja in naklonjenosti. Govorica telesa je veliki meri nenadzorovana in jo po mnenju režiserja Stefana Spiesa lahko spremenimo le, če hkrati spremenimo svoje mišljenje (glej Spies, 2004). Geste in osebna pojavnost so poznane kot neverbalno komuniciranje. Verbalno komuniciranje ali »govor« pa je zadnji element, ki sestavlja komunikacijsko strukturo osnovne družbene interakcije. Govor, kot skupek akustičnih izgovorjav, omogoča kompleksno sporazumevanje prisotnih, kjer ne gre več samo za branje gest in osebne pojavnosti, temveč za izražanje misli s stavki na eni strani in interpretiranje le teh ter oblikovanje odgovora na drugi. Pogovor je najbolj direkten način komuniciranja in lahko tudi najhitrejši ter najučinkovitejši način, vendar le ob izpolnjevanju pogoja, da imajo prisotni sposobnost razumevanja in uporabe jezika, v katerem se govori. Kljub poznavanju skupnega jezika, pa sta učinkovitost in sposobnost komuniciranja odvisni tudi od situacije v kateri se posameznik nahaja. Kadar je daljava prevelika ali prostor prehrupen, so lahko geste učinkovitejše sredstvo in kadar je vznemirjenost previsoka, je lahko komuniciranje oteženo, neprijetno ali celo moteče. Ena takih situacij, kjer je vznemirjenost visoka, je tudi spolni odnos. Spolni partnerji lahko s komuniciranjem ustvarjajo romantično vzdušje, spoznavajo želje partnerja in nadzorujejo potek odnosa, ali pa nehote z nepravimi besedami vzdušje ali spolno pripravljenost partnerja uničijo. Komuniciranje je brez dvoma nepogrešljiv element v spolnosti, ki se je v mnogih raziskavah izkazal tudi kot bistveni element zadovoljstva s spolnimi odnosi. Bernik in Hlebčeva (1998 in 2000) sta raziskovala zadovoljstvo mladih s prvim in zadnjim spolnim odnosom in zapisala, da je določena stopnja avtonomije sporazumevanja v spolnosti pomemben predpogoj spolnega zadovoljstva.

Oprelitev neposredne družbene interakcije je splošna, vendar dovolj natančna za opredelitev interakcije v že omenjeni situaciji, v spolnosti. Predstavljeni elementi so v spolnosti toliko bolj izraziti, ker je telo subjekt in hkrati objekt spolnosti, je torej vir občutkov in hkrati vir poželenja. Ker je spolnost dobesedno osredotočena na telo, bi lahko rekli, da sta predvsem osebna pojavnost in kretnje tista elementa interakcije, ki sta še posebno izrazita v spolnosti. Ta čar telesnega zapeljevanja, skritih ali direktnih pogledov, dotikov ter fizičnih oziroma telesnih odgovorov, je sam po sebi način sporazumevanja spolnih partnerjev. Z drugimi besedami, spolnost je komuniciranje (glej Laumann, 1994). A v čem se to komuniciranje razlikuje od vsakdanjega? Kaj spolnost naredi tako drugačno in edinstveno? Weitmanova vidi razlog v drugačni realnosti, katere konstrukcija leži v mislih in občutkih ter z njimi povezanih predstavah. Izraz »erotična realnost« je povzela po Murrayu Davisu in ga

oplemenitila z razlago, da je erotična realnost, »v katero se ljubimci in ljubimke podajo, da bi se lotili svojih spolnih aktivnosti in doživeli svoja erotična občutja, ter nato izstopili iz nje, da bi se vrnil v svoja vsakodnevna življenja« (Weitman, 1999:75).

1.1.2. Erotična realnost

Erotična realnost je »drugačna« od vsakdanje realnosti in bolj »posebna« (Weitman, 1999:75). *Drugačna* je v tem, da posamezniki čutijo, vidijo in se povezujejo s stvarmi, drugimi osebami in s seboj drugače, kot bi to počeli v vsakdanji realnosti. Okolje, v katerem se znajdejo, dogodki, osebe in celo čas sam ima drugačen pomen. *Posebnost* erotične realnosti pa je v tem, da so zaznave močnejše, bolj globoke, bolj čutne in ostanejo ljudem take v spominu tudi, ko izstopijo iz nje. Ta močna občutja in drugačnost so posledice osredotočenosti na telo ter posledice »družbene konstrukcije« erotične realnosti (Weitman, 1999:75). Spolnost je namerno odrinjena od vsakdanjosti. Njena moč je v tem, da je drugačna, posebna, nenavadna in potemtakem ne nastopi naravno, temveč kot pravi Weitmanova, je erotična realnost namerno *časovno* in *prostorsko* ločena, je odrsko določena, dodana ji je posebna hrana in dodatki kot sta parfum in dišeče kadilo, ter substance za razpoloženje (alkohol in nekatere droge) (1999:75). Kar je Weitmanova predstavila, je ideal erotične realnosti, ki je deloma tudi nekoliko ženstveni, saj je Weitmanova raziskovala fotografije popularnih revij. Morda je ta ideal tudi preveč odmaknjen od dejanskih občutij in predstavlja nenehno hrepenenje po nečem, kar narekujejo mediji. Le ti pa hkrati odkrivajo telesa, deseksualizirajo svet spolnosti in povzročajo večji nadzor nad spolnimi impulzi in erotičnimi signali (glej Schmidt, 1995:15). Kljub temu ostaja spolnost drugačna realnost, ki po mnenju Weitmanove podjarmi spolni odnos, pri čimer ob neupoštevanju njenih pravil ljubimca surovo vrne v vsakdanjost (1999:75).

Pri opredelitvi osnovne interakcije, je bila enota družba, skupina ljudi, prisotnih istočasno v istem prostoru. Ko pa postavimo družbeno interakcijo v erotično realnost, se moramo zavedati, da je drugačnost tudi v tem, da se večina spolnega obnašanja ne dogaja skupinsko in ne individualno, temveč je spolno obnašanje družbeno v tem smislu, da najpogosteje vključuje dva človeka (glej Laumann, 1994:5).

1.1.3. Diadni sistem

Spolnost ni določena samo z erotično realnostjo, temveč je hkrati omejena s številom sodelujočih, v večini primerov na dve osebi (glej Laumann, 1994). Četudi je samozadovoljevanje dandanes sprejeta oblika spolnosti in se je ne povezuje z boleznijo kot včasih, so po mnenju Weitmanove ljudje »odvisni od drugih, da bi občutili, kar ima ljubezen ponuditi« (Weitman, 1999:80). Ravno ta odvisnost je lahko za večino ljudi smisel intimnih razmerij in vsega, kar se v intimnem razmerju dogaja. Hkrati je diadnost v idealni spolnosti omejena na »določenega drugega«, torej ne gre samo za diadnost kot številnost partnerjev v istočasnem spolnem obnašanju, temveč diadnost, ki je osredotočena samo na eno osebo (monogamija), s katero je človek v intimnem razmerju. Sočasna izbranost daje obema partnerjema občutek, da sta hkrati tista, ki »izbirata« in tista, ki sta »izbrana« (Weitman, 1999:80). Partnerja sočasno izbranost povečujeta, saj jima prinaša prav posebno osebno zadovoljstvo. Schmidt je kot eno večjih sprememb v spolnem obnašanju mladih med leti 1981 in 1996 označil splošno sprejetje serijske monogamije, kjer so študentje leta 1996 svoja razmerja opisovali kot krajša a bolj zvesta (glej Schmidt, 1998). Intimno razmerje ima tudi »karizmatično privlačnost«, kar pomeni, da se posameznik počuti edinstvenega, in pravilo »medsebojne prepoznavnosti«, kjer partnerja spoštujeta in sprejemata želje in mišljenja drug drugega (Weitman, 1999:81).

Spolno razmerje je zaprt sistem (glej Laumann, 1994), ki deluje sam po sebi in je odvisen od tega, kar partnerja od razmerja pričakujeta, vanj prinašata in kako se bosta o njegovem obstoju dogovorila. Pravila diadnega sistema so osnova, na kateri opredelimo, za kakšno razmerje gre oziroma kako se partner v razmerju počuti. Ker sta v nekem odnosu vedno dve osebi, ni nujno, da ta odnos občutita enako. Posameznik vstopi v razmerje z namenom, z določenimi občutki, osebno predstavo odnosa. Na podlagi družbenih norm, razumevanja teh norm, nasvetov ali vzgoje staršev, na podlagi obnašanja prijateljev in sporočil iz medijev prinaša svojo osebnost v odnos, kjer se sooči z normami in ostalim naštetim izbranega drugega. Soočanje vodi v komuniciranje, kjer nastopijo sposobnosti izražanja in razumevanje povedanega. In ker je za odnos tako kot za življenje značilna nenehna dinamika, se tudi odnos in komuniciranje v odnosu spreminjata. Teorije spolnega obnašanja in komuniciranja v spolnosti sprejemajo to multidimenzionalnost spolnosti in poudarjajo tiste dejavnike, za katere menijo, da imajo največjo vpliv. Nekaj teh teorij je predstavljenih v naslednjem

poglavju. Večina raziskovanja se nanaša na preventivno spolno obnašanje, torej na uporabo zaščite in upoštevanje nevarnosti spolno nalezljive bolezni AIDS.

1.2. Pregled teorij spolnega obnašanja in komuniciranja v spolnosti

1.2.1. Osnovne družbene teorije spolnega obnašanja

Teorije, ki jih predstavljam, pojasnjujejo različne vidike spolnega obnašanja. Prva se osredotoči na vpliv scenarijev, druga poudarja pomen ciljev in stroškov in tretja pomen socialnih omrežij in homofilije.

Prva teorija, *teorija scenarijev*, poudarja pomen družbeno-kulturnih procesov, ki odločajo kaj je za ljudi *spolno* in kaj ne, in kako posamezniki konstruirajo in interpretirajo svoje seksualne misli in fantazije (glej Laumann, 1994:5-6). Gagon in Simon (1973) razlikujeta tri ravni scenarijev: kulturni, interpersonalni in intrapsihični (v Metts in Cupach, 1989 in v Laumann, 1994). Posamezniki pridobijo vzorce spolnega obnašanja, primerne za neko kulturo, iz svojega okolja (mediji, starši, prijatelji). Na interpersonalni oziroma medosebni ravni so scenariji vzorci potekov interakcije, ki so individualno izvedeni, a izvirajo iz kulturnih scenarijev. Ti vzorci so tudi vzorci poteka komuniciranja v spolnosti. Kdaj se kaj pove, v koliki meri se pove, na kakšen način se govori ipd. Za razliko od interpersonalnih in kulturnih scenarijev, ki jih posameznik prilagaja svojim potrebam, so intrapsihični zgolj individualni, saj predstavljajo spolni jaz posameznika: nameni in fantazije, ki reflektirajo posameznikovo preteklo, sedanje in prihodnje obnašanje. Ta raven omogoča posamezniku povezovanje svojih spolnih želja s kulturnimi normami in strategijami interakcije v sistem medosebne interakcije (glej Laumann, 1994:7). Naloga teh scenarijev je, da omogočajo posameznikom predvideti potek dogodkov v dani situaciji, da bi sistematično zmanjšali njihovo negotovost (glej Schank in Abelson v Metts in Cupach, 1989:140).

Druga teorija razlaga, kako se posameznik odloča med možnimi obnašanji (scenariji) in zakaj se v neki situaciji (npr. zapeljevanje zakonske žene in zapeljevanje prostitutke) odloči ravnati drugače. Teorijo *izbire* zanima, »kako posamezniki uporabijo vire, ki so jim na voljo, za doseg svojih ciljev« (Laumann, 1994:8). Če je cilj v spolnosti spolni odnos, potem posameznik odloča, koliko energije, denarja, časa in čustev bo vložil za doseg cilja. Pri tem je pomembna odločnost posameznika pri vztrajanju in vpliv te odločnosti na cilje partnerja. Ta

odločnost se v interakciji pokaže v pogovoru. Tako se lahko ženska, ki želi očarati svojega izbranca, za obisk kluba obleče izzivalno, si uredi frizuro in mu pošilja lepe poglede. Ravno tako se tudi moški potruži, da bi ji kar najbolje ugajal, jo pelje na večerjo in ji šepeta lepe besede. Podobno bo partner, ki se med spolnim odnosom želi zaščititi pred spolno prenosljivimi boleznimi, vpeljal v pogovor uporabo kondoma. Pri tem bo preračunal, kakšne posledice bo imela njegova zahteva na spolno vzdušje (npr. prekinitev spolnega odnosa). Rezultat njegove pobude o uporabi kondoma bo odvisen od namenov partnerja in uspešnosti dogovarjanja s partnerjem, torej od dinamike sporazumevanja.

Tretja teorija, imenovana *teorija družbene mreže*, svojo pozornost namenja načinu izbire partnerjev za intimna razmerja. Pojasnjuje, kdo postane partner koga, kako se ta razmerja ohranjajo, zakaj nekatera propadejo. Razlaga, kako lastnosti razmerij oblikujejo spolno vedenje v njem in kako vpliva na diado okolje, ki jo obdaja (glej Laumann, 1994:16). Glavne predpostavke so, da imajo partnerji v stalnih intimnih razmerjih podobne karakteristike (homofilija), medtem ko je za partnerje v nestalnih razmerjih, značilna večja osebna raznolikost. Z drugimi besedami, partnerji si poiščejo sebi podobne stalne partnerje, ker tako lažje vzdržujejo odnos, medtem ko je za občasna razmerja značilno, da jih sestavljajo pari iz različnih si socialnih, izobrazbenih krogov. Komuniciranje ima tu vlogo spoznavanja partnerja in iskanja skupnih ali nasprotnih si lastnosti, idej, pričakovanj. Potek sporazumevanja je pri osebah, ki imajo veliko skupnega zagotovo poteka drugače, saj je tudi namen sporazumevanja (npr. stalna zveza ali razmerje za eno noč) drug. Tudi družba, oziroma krog ljudi, v katerem se partnerja gibljeta, vpliva na obstoj in značilnosti njunega razmerja (glej Laumann, 1994:16). Primer: kadar ti menijo, da sta partnerja primerna eden za drugega ali da ni primerno, če kateri od njiju išče spolnost drugje, bodo s svojim obnašanjem in s pogovori vplivali na njun odnos.

Laumann (1994) meni, da je potrebno teorije združiti oziroma uporabiti kombinacijo teoretskih pojasnjevanj. Vsaka od teorij poudarja svoje pojasnilo spolnega obnašanja, vendar se dejavniki spolnosti nekoliko mešajo med sabo. Tako scenariji kot cilji in okolje nenehno vplivajo na razmerje, vendar je vpliv odvisen od kombinacij le teh. Kadar je cilj okrepljen s popolno odločnostjo in vztrajnostjo, je vpliv okolja lahko zanemarljiv, itd. Ker pa teorije ne pojasnjujejo direktno dinamike komuniciranja v spolnosti, temveč dinamiko razmerja, sta v naslednjem poglavju predstavljeni še dve teoriji. Ena ima za predmet preučevanja

komuniciranja v spolnosti diado, druga posameznika in njegovo mišljenje. Ahlemeyer in Ludwig (1997) največji poudarek dajeta raziskovanju norm komuniciranja in komuniciranju kot normi intimnega družbenega sistema. Vprašanje, ki si ga postavljata je, kako se spolno obnašanje razlikuje od norm spolnega obnašanja in kako uporabiti norme, da bi preventivno obnašanje (HIV / AIDS) postalo realnost (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:23).

1.2.2. Teoretska pristopa h komuniciranju v spolnosti

Prvi pristop je sistemsko orientiran, kar pomeni, da predstavlja komuniciranje kot družbeni diadni sistem, katerega oblikuje interaktivna dinamika dveh intimnih partnerjev (glej Luhmann v Ahlemeyer in Ludwig, 1997:25). Sistem obstaja sam po sebi, torej je neodvisen od okolja, je zaprt in avtonomen, nenehno proizvaja svoje sestavne elemente (princip autopoeze) in obsega neprestano dinamičnost (glej Guizzardi, 1997:225). Zaradi zaprtosti sistema in nezainteresiranosti za zunanje vplive, morajo organizacije za promocijo varne/preventivne spolnosti podrobno preučiti, kaj je za intimni sistem uporabna informacija (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:26). Objekti preučevanja torej niso posamezniki, temveč vzorci in strukture tega sistema. Za diadni komunikacijski sistem je značilno, da razvije strukture, s katerimi se sistem individualizira (upoštevajo določene norme) in omeji na možno dogajanje (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:27). Komuniciranje v diadi in je sestavljeno iz več dogodkov (npr. dogovor), ki so posledice dejanja prisotni oseb (npr. zahteva po uporabi kondoma). Ta dejanja so zelo čustvena in izginejo v trenutku nastanka. Obstoj dejanj le omogoča dogodke oziroma kombinacijo dogodkov in iz trenutka v trenutek ustvarja nove situacije. Zato sistemska teorija pravi, da norme delujejo le na globalni reproduktivni ravni (struktura spolnosti), medtem ko so dejanska obnašanja rezultat dinamike komuniciranja.

Drugi pristop, kognitivna družbena psihologija, se osredotoči na posameznika, na proces njegovega razmišljanja in misli (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:28) in ne na družbene situacije, kjer ti procesi nastajajo (glej Forgas v Ahlemeyer in Ludwig, 1997:29). Ljudje imajo to sposobnost, da hitro organizirajo in reagirajo na informacije, ter hkrati prilagodijo svoje obnašanje, zato ta pristop gradi na predvidevanju, da obnašanje temelji na racionalnosti, oziroma, da bodo ljudje ravnali v skladu z nameni, znanjem, občutkom tveganosti ipd. Kognitivna družbena psihologija vztraja na dejstvu, da je znanje oziroma organizacija tega znanja bistvena pri vodenju medosebnih interakcij in se zato sprašuje, "kaj si ljudje mislijo o

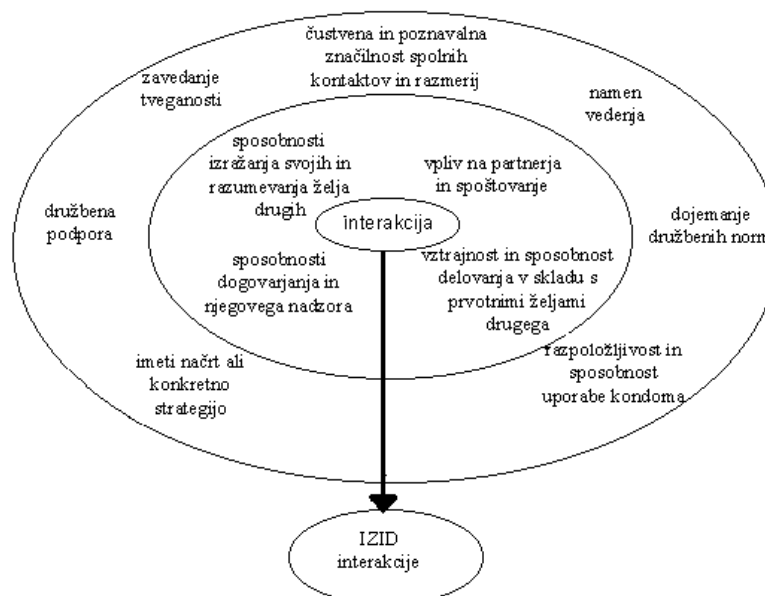
AIDS-u", "kakšne kriterije imajo ljudje pri odločanju, kdaj bodo uporabili kondom in kdaj ne" in podobno (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:30-31). V nasprotju empirične raziskave kažejo na zelo majhne ali nobene povezave med stopnjo znanja in varnim spolnim obnašanjem (Pollak in Moatti v Ingham in van Zessen, 1997:86; Ludwig in Touzard v Ahlemeyer in Ludwig, 1997:31).

Spolno obnašanje, še posebno varno obnašanje, je potrebno razumeti kot *sklop* individualnih karakteristik in dinamike procesa interakcije: «Konstantno in nezavedno se prilagajamo drugim. Reagiramo na to, kar mislimo, da misli drug in mislimo da je, kar zaznamo od njega itd. V zameno, reagira *on* na našo reakcijo in posledično mi reagiramo na njegovo in tako naprej» (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:32). Izid interakcije je izid dinamike komuniciranja, ki upošteva preteklost, želje, motive obeh posameznikov, ki v različnih situacijah in z različnimi ljudmi potekajo na različne načine. Ingham in van Zessen (1997) sta preučevala modele spolnih interakcij iz mnogih raziskav in predstavila svojega, v katerem je interakcija in z njo sporazumevanje centralni dogodek. Izid interakcije je vnaprej določen: preventivno obnašanje oziroma uporaba kondoma.

1.2.3. Model spolne interakcije

V dinamičnem modelu spolne interakcije (glej tabelo 1.2.3.1.) nastopata dve plasti potencialnih vplivov in interakcija kot centralni dogodek. Izid (preventivno obnašanje oziroma uporaba kondoma) izhaja direktno iz interakcije in je izven obeh plasti.

Tabela 1.2.3.1. Dinamični model spolne interakcije (Rademakers in drugi v Ingham in van Zessen, 1997:94).

Notranji sloj vsebuje dejavnike bistvene za delovanje interakcije (sposobnosti izražanja svojih in razumevanja drugih želja, sposobnosti dogovarjanja in njegovega nadzora, vpliv na partnerja in spoštovanje ter vztrajnost in zmožnost delovanja v skladu s prvotnimi željami drugega). Zunanji krog vsebuje dejavnike, ki niso direktno vezani na interakcijo (zavedanje tveganosti, namen vedenja, imeti načrt ali konkretno strategijo, razpoložljivost in sposobnost uporabe kondoma, dojemanje družbenih norm, družbena podpora ter čustvena in poznavalna značilnost spolnih kontaktov in razmerij). Izid interakcije je odvisen od interakcije same, medtem ko je interakcija odvisna od posameznikovih in situacijskih dejavnikov iz obeh plasti.

Ingham in van Zessen menita, da so situacijski in individualni dejavniki v času interakcije neslišni (1997:95). Namen uporabe kondoma, želja po nadzoru nad spolnim odnosom, nezaupanje partnerju – vsi ti dejavniki so lahko izredno glasni preden pride do interakcije. Ko pa sta partnerja skupaj, tudi skupaj odločata in vsi ostali dejavniki potihnejo.

Raziskovanje komuniciranja v spolnosti, predvsem pa spolnega obnašanja, se je množično razvilo šele ob razglasitvi spolno prenosljivega virusa HIV (Human Immunodeficiency Virus – virus imunskega sistema) oziroma bolezni AIDS (Acquired ImmunoDeficiency Syndrome). Ker se virus širi s krvjo in s spolnimi tekočinami, ga je moč učinkovito nadzorovati, vendar pa osebe z virusom ni moč razpoznati s pogledom, zato razne organizacije, šole, ministrstva za zdravje opozarjajo na možnosti okužbe s spolnimi odnosi in vzpodbujajo preventivno obnašanje (uporaba kondoma, preventivni HIV test, poznavanje preteklih razmerij partnerja, direktno komuniciranje,..). Mnoge evropske raziskave so pokazale, da je kljub medijskemu oglaševanju, dostopnosti informacij (internet) in pouku v šoli, občutek neposredne ogroženosti majhen. Zakaj je stanje tako in kakšno vlogo igra AIDS v razmerjih, so vprašanja teh organizacij in raziskovalcev. In ker so mnogo prišli do skupne točke, da se je interakcija tisti moment, ki je bistveni za izid spolnega obnašanja, se tudi ta naloga osredotoča na komuniciranje v spolnosti.

Podrobnejša razlaga namenov in težav oziroma dilem sporazumevanja v spolnosti sledi v naslednjem poglavju. Vprašanja, na kateri odgovarjam sta: čemu služi komuniciranje in zakaj je komuniciranje v spolnosti lahko težavno.

1.3. Namen in dileme komuniciranja v spolnosti

1.3.1. Namen komuniciranja v spolnosti

V začetni fazi intimnega razmerja je komuniciranje namenjeno intenzivnemu *spoznavanju* partnerja: kakšen pogled ima na spolnost in na intimno razmerje, kaj mu je privlačno in kaj ga odbija, kakšne so njegove izkušnje in spolne želje, in podobno. Od obeh posameznikov in vrste razmerja je odvisno, kako intenzivno in kdaj se bosta začela spoznavati, vendar pa je potrebno vzpostaviti vsaj minimalno poznanstvo, da postane prvi spolni odnos mogoč (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:35).

V pogovoru, se posameznika, kot psihična sistema, pripravljata na fizično združitev in omogočata sprejetje drug drugega (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:35). S pridobivanjem informacij si posameznik ustvarja podobo o sogovorniku, pri čemer zmanjšuje strah pred nepoznanim in posledično gradi *zaupanje* do partnerja. Vzpostavitev zaupanja in občutek tveganja sta po mnenju raziskovalke Lear (1995) dva bistvena dejavnika, ki vplivata na preventivno oziroma varno spolno obnašanje mladih. Kot je bilo že omenjeno, je zadovoljstvo v spolnosti močno povezano z zadovoljstvom s komuniciranjem v spolnosti, ker komuniciranje ne vodi samo k zaupanju, temveč tudi k *intimnosti* (glej Byers in Heilein v Moret in drugi, 1998:stran ni podana). Partnerja, ki se pogovarjata o svojih spolnih željah, občutita večjo bližino in navezanost.

Komuniciranje služi tudi *zapeljevanju* ali *ustvarjanju erotičnega vzdušja*. Kot pravi Carnegie, je »treba v človeku vzbuditi željo, da stori tisto, kar si od njega želimo« (Carnegie, 1976:2). Kako torej s pogovorom vzbuditi (bodočemu) partnerju željo po spolnem odnosu? Kaj si partner želi slišati ali biti vprašan? Komplimenti, hrepenenje po veljavi, iskreno zanimanje za osebo (glej Carnegie, 1976:26). Vsak človek si želi priznanje, občutek, da nekaj pomeni, da je nekaj posebnega. Zapeljevanje pa niso vedno samo lepe besede in pohvale, temveč so lahko tudi erotična pripovedovanja.

Kot nova vrednota v spolnosti postmoderne družbe nastopa *dogovarjanje* ali *pogajanje* med partnerjema, da bi spolnost potekala v mirnih, predvidljivih in pravičnih mejah (glej Schmidt, 1998:224). Tudi Giddens, ki je predstavil novo obliko intimnega razmerja in ga poimenoval *čisto razmerje*, je kot osnovno predpostavko za obstoj takega razmerja vzel "sporazum med

dvema svobodnima dušama" (Schmidt, 1998:227). Oba avtorja poudarjata, da je skupno odločanje spolnih partnerjev postala vrednota današnjega sveta. Partnerja se odločata, kje, kdaj in kako bosta spolno občevala. S sporazumevanjem partnerja uveljavljata svoje norme, želje in pričakovanja in delujeta na podlagi dogovorjenega.

Komuniciranje v spolnosti prinaša veliko dobrega v intimno razmerje, pa vendar se mnogi ne pogovarjajo tako sproščeno in pogosto, kot bi si to želeli. Zakaj je tako, razkriva naslednje poglavje, ki vsebuje različne dileme pogovarjanja.

1.3.2. Dileme komuniciranja v spolnosti

Ker je za spolnost značilna nevsakdanja, erotična realnost, je tudi komuniciranje v spolnosti drugačno od vsakdanjega. Spolnost je kot 'tema komuniciranja' potisnjena večinoma v intimno razmerje. Pogovorov s prijatelji in s starši je pogosto premalo, zato je izražanje lahko še težje in manj prijetno. Ameriška raziskava o 13-15 let starih fantih in dekletih pravi, da so se ti najpogosteje pogovarjali s svojimi materami, nato sledijo prijatelji in nazadnje očetje (glej DiLorio in drugi, 1999:181). V preteklosti je pogovor o spolnosti pomenil tabu in še danes je marsikomu neprijetno prisostvovati v takem pogovoru. Schmidt pravi, da je spolnost danes pogostejša tema v družini, kot je bila pred tridesetimi leti (1994:30). Pomanjkanje sposobnosti, o spolnosti samozavestno spregovoriti, lahko negativno vpliva na sposobnost izražanja želja in zahtev v intimnem razmerju.

Intimne diade sestavljajo posamezniki, zato je pogovor o spolnih željah in pričakovanjih 'odpiranje svoje notranjosti'. Ni samo diada, kot sistem, sama po sebi ranljiva, temveč je ranljiv tudi posameznik. S pogovorom ta pokaže svoje znanje o spolnosti, svoje norme in s tem tvega morebitno zasmehovanje ali nestrinjanje partnerja ter občutek zadrege in sramu (glej Metts in Cupach, 1989:152). Drugače povedano, posameznik se boji čustvenih posledic, do katerih bi lahko prišlo, če bi razkril del sebe partnerju, medtem ko ga ta ne bi poskušal razumeti. Poleg te bojazni, pa so ljudje lahko tudi *sramežljivi*, kar ponazarja »dejansko aktivnost pogovarjanja posameznika, ki je vzorec obnašanja in ne naklonjenost h komuniciranju ali bojazni pred komuniciranjem« (McCroskey in McCroskey v Cole in McCroskey, 2003:102).

Ker naloga govori o diadi, natančneje o heteroseksualnem razmerju, je smiselno pogledati težave v komuniciranju, ki izvirajo iz razlik med spoloma. Razloge zanje je moč najti tako v bioloških kot socioloških razlikah. Zaradi dejstva, da je nekdo rojen kot deček in drugi kot deklica, poteka socializacija obeh različno (spolu primerno - scenariji). Medtem, ko je dečkom do neke mere dovoljeno uporabljati žargonske izraze, se za deklice to ne spodobi (glej Meets in Cupach, 1989:145). Tannen (1990) je prepričana, da imajo moški in ženske različne cilje v pogovorih; moški komunicirajo za pridobivanje informacij, za ohranitev statusa v družbi in za iskanje rešitev, medtem ko ženske komunicirajo z namenom, da ustvarijo intimnost in da dobijo občutek, da niso same (v Crooks in Baur 1990). Tako moški in ženske uporabljajo različni besedni zaklad, različne izraze v spolnosti. Moški naj bi za pogovor o spolnosti uporabljali z močjo povezane izraze, ženske bolj ljubkovalne. Moški naj bi s svojimi izrazi okrepili svojo izkušnost in moškost, medtem ko naj bi ženske prikazovale svojo romantičnost in naivnost. Kako je sporazumevanje v heteroseksualni diadi sploh mogoče? Dogovarjanje v intimni diadi lahko postane še bolj problematično, saj poleg uporabe različnih izrazov, ki morda drugemu partnerju ne ustrezajo, so »moški socializirani tako, da ne govorijo o spolnosti s svojimi partnerkami, ženske pa tako, da uveljavljajo svoje namere s sporazumevanjem na premeten način« (Falbo in Peplau Meets in Cupach, 1989:154), hkrati pa naj bi bili moški nagnjeni k napačnemu dekodiranju obnašanj svojih partneric (glej Noller v Meets in Cupach, 1989:154). Danes obstaja že cela vrsta knjig, ki skušajo bralcem približati za spol specifične komunikacijske lastnosti ter razlagajo, kako se z njimi spopasti (npr. Allan in Barbara Pease (2002): Zakaj moški ne poslušajo in ženske slabo parkirajo). Izbira 'napačne' besede oziroma napačna interpretacija besed partnerja ima lahko na spolni odnos neprijeten učinek (npr. žargonsko poimenovanje ženskega spolnega organa je lahko za moškega erotično, medtem ko je za žensko lahko žaljivo).

Bistvo spolnosti je v konstrukciji in vzdrževanju erotične realnosti, katera se mora razlikovati od vsakdanjosti. Zato je intimno komuniciranje visoko občutljivo na trčenje ob vsakodnevne stvari, »kjer že najmanjši signali, kot so zvonjenje telefona, poročila na radiu, škripajoča postelja, omemba kontracepcije ali AIDS-a«, lahko hitro porušijo spolno vzdušje ali celo preprečijo njegovo nadaljevanje (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:34). Ne samo neprimerno poimenovanje spolnega organa, tudi pogovori o stvareh, ki so povezane z vsakdanjostjo, torej z nenehno previdnostjo in odgovornostjo, ne sodijo v erotično realnost, oziroma so v nasprotju z njeno ideologijo. Predvsem AIDS je spolnosti dodal nekoliko 'grenak' priokus. Ta

naj bi postala direktno vezana na smrt, saj sta okuženost z virusom HIV in bolezen AIDS še vedno neozdravljiva. Te zaviralne lastnosti komuniciranja v spolnosti se posamezniki zelo dobro zavedajo, saj je del zdrave pameti, in se ji zato pogosto raje izognejo, da ne bi ogrozili erotičnega vzdušja in preprečili spolni odnos. Kljub temu, da izogibanje pogovoru o kontracepciji in AIDS-u pomeni postavljanje sebe v negotovost, se je potrebno zavedati, da »ljudje iščejo potrditev bolj kot se bojijo kazni« (Ferrand in Snijders, 1997:13). Ta misel pa ne velja za naslednjo dilemo, ki pravzaprav pravi ravno obratno.

Naslednja dilema se nanaša na zaščitno sredstvo, kondom. Kondom, kot najboljša izredno učinkovita zaščita (ob pravilni uporabi), tako pred zanositvijo kot tudi pred spolno prenosljivimi okužbami, je element, ki je bil v spolnost uveden kot preventivno sredstvo pred virusom HIV in je tako poln simbolike, ki se tepejo z elementi erotične realnosti. Predvsem, je ob vsakokratni uporabi kondoma »običajno potreben vsaj kratek verbalni dogovor ali celo pogajanje o vpeljavi zaščitnega sredstva v situacijo. Brez kakršnega koli pogovora, je kondom težko vključiti« (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:36). Da bi razumeli, zakaj je uvedba kondoma tako težavna, si sprva pogledajmo, potrebne korake, ki uporabo omogočajo (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:36). Posameznik mora biti osveščen o AIDS-u in možnih tveganjih, povezanih z njim, ter občutiti grožnjo kot osebno. Če se počuti ogroženega in želi imeti spolni odnos, si lahko priskrbi zaščitno sredstvo, kondom. Na tej stopnji posameznik poseduje informacijo, osebno grožnjo in zaščitno sredstvo, sledita še omemba kondoma partnerju in vztrajanje pri njegovi uporabi. Kljub temu, da navedeni koraki zvenijo enostavno, uporaba kondoma ni racionalna strategija, o kateri se posamezniki predhodno dogovorijo, temveč »vsebuje zapleten proces dogovarjanj« (Holland in drugi v Lear, 1995:1314), saj imajo posamezniki različne odnose od uporabe kondoma in različna pričakovanja in čustva v nekem razmerju. Zakaj torej nekateri ljudje ne uporabljajo kondomov, oziroma, zakaj jim je težko predlagati uporabo kondoma partnerju? Kot sem že omenila, je osnovni namen kondoma, da zaščiti ljudi pred boleznimi, vendar je erotična realnost konstruirana na ta način, da vse lastnosti vsakodnevnih tegob dobesedno sovraži, zato lahko kondom deluje zelo negativno pri ustvarjanju erotičnega vzdušja: »Saj so vrede, vendar jih nimam ravno rada. Vem, da so uporabni, a je kot nošenje dežnega plašča in ni prijetno« (16-letno dekle v Moore in Rosenthal, 1993:19). Raziskave so pokazale, da je kondom pri romantičnih razmerjih nesprejemljiv, saj predstavlja vmesni element med partnerjema, ki jima ne dovoljuje popolne intimnosti (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:33). Razlog za neuporabo kondoma je lahko tudi

dejstvo, da vsebuje v sebi vprašanje zaupanja. Ženska iz Nemčije v neki raziskavi prvi takole: »ni pomembno, kdo pride na dan s to temo, drugi jo bo razumel kot dejanje nezaupanja, recimo: želim se zaščititi, ne vem kaj je narobe s tabo« (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:24). V nasprotnem primeru, se kondom, predstavljen kot kontracepcijsko sredstvo, mnogo bolje vpleta v spolno intimnost (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:36) ter ga je lažje vpeljati v erotično realnost.

Dogovarjanje je, kot nova koda obnašanja v postmodernih družbah, prineslo zaskrbljujoča vprašanja o 'pretiranem dogovarjanju'. Schmidt v svojih člankih predstavlja pravilo, ki so ga razvili študentje na Antioch College-u, ki zahteva glasen "ja" pred vsakim nadaljnjim korakom (pred poljubom, pred dotikanjem,..), in razkriva svojo bojazen, da bo spolnost prenesena z *igralne* na *konferenčno mizo* (glej Schmidt, 1998:225 in Schmidt, 1995:10). Vendar hkrati opozarja, da se postmodernizacija spolnosti kaže bolj v razpravi o spolnosti kot v resničnem spolnem obnašanju moških in žensk (glej Schmidt, 1998:238).

Že ko sem v prejšnjem poglavju pisala o *namenu* komuniciranja, sem predstavila komuniciranje kot način spoznavanja in vzpostavljanja *zaupanja* med partnerjema. Vendar pa ima komuniciranje tudi to pomanjkljivost, da se lahko zaupanje vzpostavlja prehitro in temelji *le* na posameznikovi predstavi o osebi, ki jo posameznik pridobi iz pripovedi in vtisa o sogovorniku. In kadar sta 'zgodba in izgled' partnerja v skladu s pričakovanji posameznika, sta vzpostavitev zaupanja in izključevanje nevarnosti, mnogo hitrejša (v Lear, 1995).

Sporazumevanje v spolnosti je dvoлично. Na eni strani povečuje intimnost partnerjev in njuno zadovoljstvo s spolnimi odnosi, na drugi ruši erotično realnost, ki je izredno ranljiva. V nekaterih primerih pripomore k preventivnemu obnašanju in uporabi kondoma, v drugih deluje ravno nasprotno. In ker posameznik s pogovorom veliko tvega (prekinitev odnosa, partnerjevo nesprejemanje njegovih želja, možnost posmeha ipd.), obstaja možnost, da se bo pogovoru raje izognil. Za mlade, ki svoje spolno življenje šele začinjajo, je značilna njihova neizkušenos. Strah pred nepoznanim, nezavedanje odgovornosti, soočanje z nasprotnim spolom v situaciji, ki jo poznajo samo iz medijev, in pritisk prijateljev ter staršev, so dejavniki, s katerimi se soočajo že v svojih najstniških letih. Ker me v raziskavi zanimajo mladi in vzroki za njihovo obnačanje, sledi poglavje, ki natančneje opisuje značilnosti tega obdobja in podaja rezultate mnogih raziskav o spolnem obnašanju mladih.

1.4. Mladi in spolnost

1.4.1. Mladi kot posebna skupina v spolnosti

Mladi so postali posebna skupina, ostro ločena od odrasle življenjske faze, šele z uveljavitvijo državno nadzorovanih izobraževalnih institucij v času moderne industrijske družbe, ko je šola prevzela glavno vlogo nadzora in vzgoje odraščajočih posameznikov (glej Nastran Ule, 1996). Širše sprejeta opredelitev mladosti s starostjo, razdeli mladost na adolescenco (15 do 19 let), postadolescenca (20 do 24 let) in mlade odrasle (25 do 29 let) (glej Nastran Ule, 1996:26). Zanimanje raziskovalcev za preučevanje teh obdobij, leži v veliki meri v dejstvu, da so mladi tisti, preko katerih družba prenaša obstoječo kulturo v naslednje generacije, po drugi strani pa so najbolj dovzetna skupina za spremembe oziroma so pri njih: »nova družbena dogajanja manj omejena s tradicionalnimi strukturami in vplivi« (Schmidt, 1994:440).

Poleg dovzetnosti za novosti, so za mlade značilne tudi neizkušenos, eksperimentiranje na več področjih, zanimanje za spolnost, oblikovanje identitete, kot tudi nepolnoletnost in socialno-ekonomska odvisnost od staršev ali vzgojno/nadzornih institucij. Adolescenca je prepoznana kot *obdobje raziskovalne samoanalize in samovrednotenja*, katerega namen je osnivanje občutka sebstva oziroma identitete (glej Erikson v Allison in drugi 2001:1). Z vstopanjem v kompleksen svet spolnosti, mladi s seboj prinesejo tako spolne scenarije o primernem spolnem obnašanju, kot tudi znanje o preventivnem obnašanju, svoje želje in namene, svoje sposobnosti sporazumevanja z nasprotnim spolom o intimnih stvareh itd.

Raziskave o komuniciranju v spolnosti so sprva preučevale razumevanje zakonskih parov in njihovo zadovoljstvo v spolnosti in razmerju. Mladi so postali zanimivi ob ugotovitvi, da se virus HIV najhitreje širi med njimi, ker imajo le ti največ partnerjev, najmanj izkušenj v spolnosti, pogosto pijejo alkohol, preizkušajo droge in se ne počutijo ogroženi s spolno prenosljivimi boleznimi (glej Lear, 1995). Zato je razumevanje obdobja adolescence in spolnosti v tem obdobju deležno v zadnjih petnajstih letih večje pozornosti. Glavne spremembe med leti 1970 in 1990 v bivši Zahodni Nemčiji so bile, da so fantje leta 1990 bolj kot prej spolnost povezovali z resnimi zvezami in ljubeznijo (pri dekletih je bil vzpon manj očiten), da so dekleta istega leta poročala o manjšem zadovoljstvu v spolnosti in pogosteje

prevzele nadzor in pobudo kot prej in da ni dokaza o značilnem vplivu problema HIV/AIDS (glej Schmidt, 1994).

1.4.2. Sporazumevanje fantov in deklet

Skoraj vse raziskave spolnega obnašanja obravnavajo moške in ženske posebej, saj gre pričakovati, da se ti različno obnašajo zaradi različnega odnosa do spolnosti in vloge v njej. Tudi razumevanje spolnosti in spolne interakcije je organizirano s konceptom (družbenega) spola (glej Ortner in Whitehead v Laumann, 1994:32), kjer so posledice interakcije za intimni odnos odvisne od pomena, ki ga partnerja interakciji pripisujeta (glej D'Augelli in drugi v Meets in Cupach, 1989:154). Dvojnih standardi (nekaj je za fante primerno, za dekleta ne in obratno) in različne vloge v spolnosti se počasi spreminjajo, vendar nikakor ne gre pričakovati, da bi se vedenje fantov in deklet povsem izenačilo.

Tradicionalni pogled na sporazumevanje med mladimi zagovarja, da so fantje socializirani tako, da ne govorijo o spolnosti s svojimi partnerkami, medtem ko so dekleta socializirana, da uporabljajo posredne načine sporazumevanja, torej indirektne načine (glej Falbo in Peplau v Meets in Cupach, 1989:145). Raziskava Learove o študentih to potrjuje, ko pravi, da spolni odnosi, predvsem v začetku razmerja, pogosto vsebujejo zelo malo verbalnega komuniciranja, oziroma je sporazumevanje raje neverbalno in kodirano (glej Lear, 1995:1313). Druga potrditev nekomuniciranja v spolnosti so okoliščine, v katerih se večina prvih spolnih odnosov zgodi, v spontanosti. Mnoge raziskave kažejo, da je večina prvih spolnih odnosov nenačrtovanih oziroma, da so se le ti 'kar zgodili' (glej Moore in Rosenthal, 1993:20). Iz tega seveda sledi, da je komuniciranje pred prvim spolnim odnosom zelo omejeno in s tem tudi dogovor o preventivnem obnašanju.

Kljub temu, postaja komuniciranje kot izraz enakih moči med spoloma, vrednota postmodernih družb, ki daje predvsem ženskam svojevrsten pogum, da brez zadržkov spregovorijo o svojih željah, pričakovanjih in zahtevah v spolnosti: »Dandanes dekleta pogosteje odločajo sama zase in so se manj pripravljena prilagajati željam fantov« (Schmidt, 1994:502). Prav izrečena zahteva po določeni informaciji je lahko za dekleta izredno pomembna, saj na ta način najbolj vplivajo na partnerjevo pripravljenost dogovarjanja. Z drugimi besedami, partnerja izzovejo k pogovoru in pri tem pokažejo določeno moč nad njim, saj je spolnost močno prepletena z bolj ali manj enakomerno močjo partnerjev. V skladu s

tradicionalno predpostavko, da so fantje pobudniki za spolne odnose in dekleta tista, ki postavljajo meje (glej Meets in Cupach, 1989 in Lear, 1995) je na dekletih naloga, da uporabljajo komuniciranje, torej najučinkovitejše 'sredstvo' za postavljanje in dogovarjanje mej. Nekateri raziskovalci so sicer nekoliko skeptični, saj so mnenja, da je indirektna strategija komuniciranja lahko za ženske bolj učinkovita, ker so čustvene posledice direktne zahteve v intimnem razmerju drugačne kot na splošno, saj so bolj v skladu s pričakovanji o ženskah (glej Quina in drugi, 2000: stran ni podana).

Na sposobnost komuniciranja o spolnosti poleg vzgoje staršev, učiteljev in medijev, ki pogosto vsebujejo izrazito tradicionalne scenarije vlog moških in žensk v spolnosti oziroma dvojne standarde (glej Moore in Rosenthal, 1993:95), na mlade vplivajo predvsem istospolni prijatelji (glej Lear, 1995:1317). Dekleta so v pogovorih do svojih prijateljic pogosto bolj intimna in konkretna, kot so fantje s svojimi prijatelji. Slednji svoje pogovore raje oblikujejo v šale o spolnosti. Pogovori s prijatelji so pomemben del oblikovanja posameznikove identitete, saj omogočajo razvoj osebnosti in pridobivanja jasnih idej o lastni osebnosti. Dekleta s pogovori prej razvijejo svojo identiteto, zato nastopijo cilji v spolnosti (npr. intimnost in bližina z osebo drugega spola) hitreje kot pri fantih, ki se še borijo z ustanovitvijo identitete. Zato so cilji fantov in deklet v spolnosti pogosto drugačni (dekleta: intimnost, fantje: samoraziskovanje) (glej Sanderson in Cantor, 1995). Dekleta po večini vstopajo v intimna razmerja s *prednostjo*, katero pa zaradi drugih vplivov le redko izkoristijo. Dana Lear je mnenja, da dekletom manjka učna ura, kjer bi se naučila in tudi opogumila izražati svoje seksualne želje (Lear, 1995: 1314). Razlog za to tezo leži v njeni raziskavi, ki pravi, da so dekleta pri izražanju spolnih želja veliko bolj zadržana kot fantje. Iz teh nasprotujočih si rezultatov o sposobnosti komuniciranja deklet v spolnosti sledi dejstvo, do katerega so prišli tudi Quina in drugi, da »pogovor o spolnem užitku ni enak pogovoru o HIV tveganjih« oziroma sta to dve dimenziji komuniciranja v spolnosti (Quina in drugi, 2000: stran ni podana). *Zato domnevam, da so dekleta pri postavljanju zahtev glede zaščite in vprašanj o morebitnih spolno prenosljivih boleznih veliko bolj odločna in aktivna, kot pri izražanju svojih seksualnih želja, medtem ko je pri fantih ravno obratno.* Temu bi dodala, da je pogovor o zaščiti pred nezaželeno nosečnostjo različen pogovoru o HIV in ostalih okužbah, saj nosečnost nima pridiha smrti, kot jo ima HIV. Nosečnost je pogosteje sprejeta kot skupna odgovornost, kar nakazuje večje sprejemanje kondoma, če je ta vpeljan kot kontracepcijsko sredstvo.

Potek sporazumevanja oziroma dogovarjanja med partnerjema je odvisen od relativne moči med partnerjema, torej kdo bo močnejši in vztrajnejši pri svojih odločitvah. Ena izmed spremenljivk, ki nedvomno v marsikaterem pogledu vpliva na dogovarjanje, je družbeni status (Weinberg in drugi v Laumann, 1994:4), oziroma stopnja izobraženosti, za katero se predpostavlja, da je pozitivno povezana s seksualno svobodo (bolj izobraženi so manj podvrženi tabujem in bolj aktivni v različnih spolnih dejavnostih) (Sandfort in drugi, 1997:113-4). Pri ženskah lahko višja izobrazba vpliva na relativno večji občutek avtonomije v razmerju z moškimi in večji nadzor nad svojo spolnostjo (Sandfort in drugi, 1997:113-4). Pri mladih, ki so šele v toku obveznega izobraževanja, je morda vpliv tipa šole, v katero hodijo, veliko manjši kot v času po zaključenem šolanju, pa vendar omogoča mladim različne izobraževalne perspektive in jim ponuja različno zahtevnost in kurikulum obiskovane šole. Morda bi bilo še bolje kot tip šole opazovati izobraženost staršev, vendar le ti s svojo izobrazbo in življenjskim standardom vplivajo na izbor srednje šole za svojega otroka (Ule Nastran, 1996:11) in tako posredno vplivajo na stopnjo njegove izobraženosti. *Domnevam, da so dekleta iz gimnazij odločnejša v spolnosti, kot ostala dekleta.* V eni izmed raziskav o mladih, kar 31 odstotkov fantov (pozna adolescenca) in le 9 odstotkov deklet ni bilo zmožnih zavrniti spolni odnos ali pa so bili pri tem zelo negotovi (Rosenthal in drugi v Moore in Rosenthal 1993: 99). Schmidt (1998) je poleg serijske monogamije, izginjanja in obračanja tradicionalnih razlik obnašanja, značilnega za določen spol, in spremembe odnosa do samozadovoljevanja, poudaril tudi pomen spolnosti kot *zabave* in *načina športa* (str. 238). Spolnost kot zabava, iskanje vznemirjenosti in strasti naj bi se odcepila od odgovornosti in spolnih bolezni. Te trende postmodernizma je Schmidt zaznal predvsem pri dobro izobraženih mladih, zato *domnevam, da fantje iz gimnazij v spolnosti iščejo to svobodo in zabavo bolj kot ostali fantje in prevzemajo manj odgovornosti v spolnosti.*

Izkušnost mladih je v tem obdobju precej raznolika. Nekateri se hitro znajdejo v stalnih spolnih razmerjih, drugi imajo več občasnih partnerjev, a morebiti manj spolnih odnosov, zopet tretji se spolnosti in partnerstvu raje še izogibajo. Vsekakor ti različno razmišljajo o spolnosti in imajo različna pričakovanja. Predvsem tisti, ki še niso imeli spolnih odnosov, razmišljajo o spolnosti in tveganjih bolj pod vplivom naukov staršev, šole, medijev in prijateljev, medtem ko razmišljanja že izkušenih temeljijo tudi na lastnih doživetjih in idejah partnerja oziroma partnerjev. Tudi med izkušenimi fanti in dekleti (tistimi, ki so že imeli prvi spolni odnos) so nedvomno razlike v sporazumevanju v spolnosti in preventivnem obnašanju.

Za priložnostna razmerja je značilno, da se partnerja po večini na poznata (dobro) med seboj in zato potrebujeta komuniciranje, da s spoznavanjem vzpostavita vsaj tisto minimalno zaupanje, ki je potrebno, da lahko do spolnega odnosa pride. Morda je tako sporazumevanje veliko bolj intenzivno kot v stalnih razmerjih, kjer je določena stopnja zaupanja že vzpostavljena, in hkrati bolj nagnjeno k preventivnemu obnašanju, zaradi zaznave večjega tveganja. Preventivno obnašanje je navsezadnje rezultat kompleksne konstrukcije rizika in zaupanja (Lear, 1995). Po drugi strani, pa posamezniki, ki imajo več partnerjev, iščejo v spolnosti predvsem eksperimentiranje in s tem manj preventivno obnašanje, ki je lahko še dodatno oplemeniteno s pitjem alkohola ali uživanjem drugih nevarnih substanc. Fantje se kondomov tudi pogosto raje izogibajo ter za razloge navajajo težavnosti in neprijetnosti uporabe (Moore in Rosenthal, 1993:17). Če je bil kondom uveljavljen na začetku, potem je velika verjetnost, da bo njegova uporaba veljavna le toliko časa, dokler razmerje ne bo postalo resno oziroma dokler tveganje HIV okužbe ne bo izginilo (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:34). V razmerjih, ki ne nastanejo s spolnim odnosom, temveč iz prijateljstva in zaljubljenosti, v večini primerov kondom ni zaželena zaščita, temveč pridejo v veljavo druga kontracepcijska sredstva, za katera poskrbi dekle. *Domnevam, da so razlike med fanti in dekleti s spolno izkušnjo manjše kot pri tisti, ki spolne izkušnje še nimajo.*

Vloge, ki jih imajo fantje in dekleta v spolnosti, zanje 'napisani' scenariji (sprejemljivi načini obnašanja), in osebne želje se neposredno izražajo v interakciji s spolnim partnerjem. Ker se večina prvih spolnih odnosov zgodi nenačrtovano in približno polovica brez zaščite, ne gre pričakovati, da so se mladi pogovarjali o spolnem odnosu. Za mlade značilno, da so v razcepu med tradicionalnim in postmodernim, kjer po eni strani visoko vrednotijo intimno razmerje in zvestobo, po drugi strani pa so manj obremenjeni s tabuji o spolnosti, saj nova družbeno-kulturna klima favorizira seksualno avtonomijo in pobudo žensk. Ravno to prepletanje spolnih vlog, ki so bile prej striktno določene in pri katerih je bilo obnašanje moških in žensk v naprej pričakovano, danes ustvarja nekakšno zmešnjavo, ko ni jasno, kdo naj koga povabi na zmenek, kdo da pobudo za spolno odnos in čigava odgovornost je zaščita pred nosečnostjo in zaščito pred spolno prenosljivimi boleznimi. Mladi so v razcepu vlog, katere naj bi igrali in morajo biti vedno pripravljeni na nepričakovano in znati reagirati.

2. Raziskovalna vprašanja in hipoteze

Osnovno vprašanje naloge je, ali dekleta in fantje komunicirajo v spolnosti različno. Ker so neštete raziskave pokazale, da razlike nedvomno obstajajo, se analiza pogloblja v raziskovanje teh pričakovanih razlik. Poleg spola, naloga raziskuje tudi razlike znotraj srednjih šol in znotraj spolne izkušnosti. To pomeni, da želim preveriti, ali so razlike med fanti in dekleti značilne samo za določen tip srednje šole (triletna, štiriletna in gimnazija) oziroma samo za spolno izkušene ali neizkušene dijake. Ob naboru vprašanj o stališčih, izkušnjah in vrednotenju v spolnosti, bom torej sprva poiskala razlike med spoloma in jih nato poglobila s srednjo šolo in spolno izkušnostjo. Vprašanje, ki si ga pri tem postavljam je, ali (morebitne) razlike med spoloma ostanejo nespremenjene tudi če upoštevam iz katere srednje šole dijaki in dijakinje prihajajo, oziroma, ali so spolno izkušeni.

Domneve, na katerih bo temeljila analiza, so bile okvirno predstavljene v prejšnjem poglavju, kjer so tudi utemeljitve domnev. Tukaj podajam domneve (brez utemeljitev) natančneje. Osnovne hipoteze so, da imajo dekleta in fantje drugačna stališča do izražanja spolnih želja, do občutij, ki so povezana s pregovarjanjem v spolnost, do vztrajanja pri uporabi kondomov, do spoznavanja partnerjev in njihove uporabe mamil in do občutka, da z zahtevo po uporabi kondoma, vzbudijo nezaupanje pri partnerju. Domnevam, da se dekleta z naštetimi stališči bolj strinjajo kot fantje, razen v stališču do izražanja želja oziroma nežnosti. Pričakujem, da srednja šola vpliva na razlike pri stališčih o spolnosti, in sicer tako, da so gimnazijke odločnejše v stališčih o preventivnem obnašanju, medtem ko fantje, predvsem gimnazijci, nasprotujejo varni spolnosti (oziroma iščejo zabavo, neodgovornost). Pričakujem tudi, da je med spolno izkušenimi dijaki in dijakinjami manj razlik v stališčih kot med spolno neizkušenimi. Za izkušnje domnevam, da se je več deklet kot fantov pred prvim spolnim odnosom pogovarjalo o AIDS-u, načrtovalo prvi spolni odnos in se tudi zaščitilo s kontracepcijskim sredstvom. Nasprotno pričakujem, da so bili predvsem fantje tisti, ki so se že kdaj zlagali, da bi lahko imeli spolne odnose. Pri ocenjevanju bodočega spolnega obnašanja (ocenjujejo samo neizkušeni) domnevam, da bodo dekleta tista, ki nameravajo prvi spolni odnos načrtovati, se pogovarjati o AIDS-u in uporabiti kontracepcijsko zaščito. Tudi pri ocenjevanju težavnosti zavrnitve spolnega odnosa, kjer so ocenjevali vsi anketiranci, domnevam, da je fantom težje zavrniti spolni odnos kot dekletom.

3. Operacionalizacija

3.1. Vir podatkov

Vir podatkov je raziskava Mladina in AIDS, ki je zajela osnovna vprašanja spolnega obnašanja slovenske mladine in njen odnos do AIDS-a. Potekala je v okviru Fakultete za družbene vede v Ljubljani, od vodstvom Vesne V. Godine ter s pomočjo Ivana Bernika in Valentine Hlebec. Podatki so bili pridobljeni v letih 1995 in 1997 na reprezentativnem vzorcu slovenskih dijakov. Anketiranje je potekalo na srednjih šolah v treh slovenskih mestih (v Ljubljani, Mariboru in Kopru), kjer so vprašalnike razdelili učencem v naključno izbranih razredih tretjega letnika. Anketa je imela 12 sklopov, in sicer: demografske spremenljivke, stališča povezana s spolnostjo, izkušnje v spolnosti, stalne zveze, prvi spolni odnos, zadnji spolni odnos, alkohol, cigarete in droge, spolno nadlegovanje, prihodnje perspektive, seznanjenost z AIDS-om ter odnos do AIDS-a.

Anketa Mladina in AIDS je bila prva sistematična raziskava na področju spolnosti, ki pa še ni doživela ponovitve in zato časovna primerjava oziroma analiza sprememb ni mogoča. Vendar, ker je vprašalnik izdelan po vzoru vprašalnika iz študije Schmidta in drugih iz leta 1990, so podatki slovenskih dijakov primerljivi s podatki nemških. Nemška raziskava je temeljila na strukturnih intervjujih s 415imi dijaki, starimi od 16 do 17 let, iz dveh mest takratne Zahodne Nemčije in enega iz takratne Vzhodne Nemčije. Kljub dejstvu, da so bili podatki obeh držav zbrani z različnima metodama (v Sloveniji s samoizpolnjevalnim vprašalnikom in v Nemčiji z intervjuji), je primerjava smiselna, kot sta že večkrat dokazala Bernik in Hlebčeva (1998, 2000 in 2002). Za mojo nalogo je predvsem pomembna interpretacija rezultatov iz nemške raziskave, medtem ko dejansko primerjanje rezultatov ni bilo možno zaradi specifičnosti teme, ki sem si jo izbrala. Poudariti moram, da vprašalnik ni bil namenjen raziskovanju vloge komuniciranja v spolnosti, kar posledično pomeni, da so bila vprašanja na temo komuniciranja izredno skopa oziroma omejena. To dejstvo onemogoča izčrpno analizo komuniciranja v spolnosti, pa vendar omogoča pridobivanje splošnega pogleda v komuniciranje mladih.

3.2. Opis vzorca

Raziskava je zajela 1271 dijakov in dijakinj. Od prvotnega vzorca (N= 1725) so bili izbrani le tisti, ki so na vprašanje »Ali si že kdaj imel/a stalno punco / stalnega fanta?« odgovorili z »da«. Vzrok, da sem izbrala samo dijakke in dijakinje, ki so že imeli stalnega prijatelja je, da sem želela imeti v nalogi tiste anketirance, ki so imeli približno enake možnosti se v spolnosti pogovarjati. Spraševati anketirance, ki jih spolnost morda še ne zanima oziroma, ki na tem področju še nimajo posebnih izkušenj, po njihovem mnenju in izkušnjah se mi ni zdelo primerno. Tako so bili tisti, ki so odgovorili, da so že imeli stalnega partnerja (73,8%), nato vključeni v analizo. V vzorcu je bilo nekoliko več fantov (55,7%) kot deklet. Največ anketirancev je bilo iz štiriletnih šol (42,4%), najmanj iz gimnazij (19,4%) in ostali (36,6%) iz triletnih šol. Nekaj anketirancev ni podalo odgovora, na katero srednjo šolo hodijo (1,6%) oziroma ali so že imeli prvi spolni odnos (0,9%). Pri preverjanju hipotez, le ti niso bili vključeni v analizo oziroma so bili manjkajoče vrednosti. Prvi spolni odnos je imelo 846 anketirancev oziroma 67,1 odstotka. Med izkušenimi je bilo malenkost več fantov (53,5%). Kot najbolj izkušena skupina v spolnosti so se izkazale dijakinje štiriletnih šol (75,9%), sledijo jim dekleta triletnih šol (74,3%), nato so na vrsti vsi fantje in kot najmanj izkušena skupina so se izkazale gimnazijke (52,3%) (glej tabelo 3.2.1.).

Tabela 3.2.1. Fantje in dekleta glede na spolno izkušenos in srednjo šolo.

	srednja šola								
	3-letna šola			4-letna šola			gimnazija		
	fantje	dekleta	skupaj	fantje	dekleta	skupaj	fantje	dekleta	skupaj
neizkušeni	98 28,4%	29 25,7%	127 27,7%	86 38,4%	75 24,1%	161 30,1%	51 44,3%	63 47,7%	114 46,2%
izkušeni	247 71,6%	84 74,3%	331 72,3%	138 61,6%	236 75,9%	374 69,9%	64 55,7%	69 52,3%	133 53,8%
skupaj	345 100%	113 100%	458 100%	224 100%	311 100%	535 100%	115 100%	132 100%	247 100%

Gledano na splošno, izkušenos z zahtevnostjo srednje šole pada. Največje razlike med fanti in dekleti gre opaziti pri dijakih štiriletnih šol, kjer so razlike tudi statistično značilne ($\chi^2 = 12,617$ $p=0,000$). Dekleta štiriletnih srednjih šol so približno enako spolno izkušena kot dekleta triletnih šol, medtem ko so fantje štiriletnih srednjih šol približno enako spolno izkušeni kot fantje iz gimnazij.

3.3. Opis spremenljivk

V nalogi je vodilna spremenljivka spol anketiranca, spremljata pa jo še kontrolni spremenljivki srednja šola in spolna izkušnost. Srednja šola je ordinalna spremenljivka s tremi vrednostmi: triletna šola, štiriletna šola in gimnazija. Spolna izkušnost je le nominalna spremenljivka z dvema vrednostma: neizkušeni in izkušeni. V skupino izkušenih spadajo tisti anketiranci, ki so že imeli spolni odnos.

Sklop spremenljivk, na katerih temeljijo hipoteze je razdeljen na stališča, izkušnje in vrednotenja. Pri stališčih sem uporabila šest spremenljivk z naslednjimi temami: izražanje spolnih želja, občutki ob pogovoritvi k spolnim odnosom, vztrajanje pri uporabi kondoma, izraz nezaupanja ob zahtevi po uporabi kondoma, seznanjanje s preteklimi razmerji partnerja in seznanjanje z uporabo mamil partnerja. Dijaki so svoje strinjanje ali nestrinjanje s stališči podali na štiristopenjski lestvici od povsem se strinjam do sploh se ne strinjam. Vprašanja so sestavljena tako, da dekleta odgovarjajo za dekleta na splošno (Če dekleta z nekom prvič spijo,...) in fantje za fante (Če fantje z nekom prvič spijo, ..). Le pri vprašanju o stališču do izražanja spolnih želja odgovarjajo dekleta za fante (Svojemu fantu bi lahko natančno povedala, ..) in fantje za dekleta (Svojemu dekletu bi lahko natančno povedal, ...).

Pri preverjanju izkušnosti v spolnosti me je zanimalo, ali so izkušeni dijaki prvi spolni odnos vnaprej načrtovali, ali so se pred spolnim odnosom pogovarjali o AIDS-u in ali so nato uporabili kakšno zaščitno sredstvo. Za vse dijake sem preverila še ali so se že kdaj zlagali, da bi do spolnega odnosa prišlo. Spremenljivke so nominalne z vrednostma da in ne, le pogovor o AIDS-u je ordinalna spremenljivka z vrednostmi: ja, o naju; ja, na splošno in ne.

Zadnji sklop vsebuje podobne spremenljivke kot prejšnji, le da sem preverjala ocene oziroma vrednotenja dijakov in ne dejanskih izkušenj. Tu so torej zajeti le neizkušeni dijaki. Hkrati pa je v tem sklopu tudi vprašanje o težavnosti zavrnitve spolnih odnosov, kjer vsi dijaki ocenjujejo z vrednostmi na štiristopenjski lestvici od zelo lahko do zelo težko. Seznam spremenljivk je v prilogi.

3.4. Uporabljene metode

Metoda, uporabljena v analizi za preverjanje domneve o povezanosti dveh spremenljivk, se imenuje hi kvadrat test oziroma χ^2 - test. Podatki so podani v dvo-razsežnih frekvenčnih porazdelitvah imenovanih kontingenčne tabele. Test sloni na primerjavi empiričnih (dejanskih) frekvenc s teoretičnimi frekvencami:

$$\chi^2 = \sum_{i=1}^k \frac{(f_i - f_i')^2}{f_i'}$$

kjer je k število celic v kontingenčni tabeli. Statistika χ^2 se porazdeljuje po χ^2 porazdelitvi s $(s-1)(v-1)$ prostorskimi stopnjami, kjer je v število vrstic v kontingenčni tabeli in s število stolpcev. Hipotezi oziroma domnevi sta:

$H_0: \chi^2 = 0$ (ničelna domneva: spremenljivki nista povezani)

$H_1: \chi^2 > 0$ (osnovna domneva: spremenljivki sta povezani)

Izračunamo kritično vrednost pri 5 % stopnji značilnosti in eksperimentalno vrednost. Če je eksperimentalna vrednost večja od kritične vrednosti, pade ta v kritično območje in ničelno domnevo zavrnemo.

Statistična značilnost (p):
 $p < 0,000$ (močna povezanost)
 $0,001 < p < 0,005$ (srednje močna povezanost)
 $0,01 < p < 0,05$ (šibka povezanost)

Opis metode sem povzela po učbeniku Anuške Ferligoj (1995): Osnove statistike na prosojnicah. Za analizo podatkov sem uporabila statistični program SPSS. Sprva sem preverila morebitne razlike med fanti in dekleti glede na posamezno vprašanje oziroma spremenljivko, nato pa sem preverila te razlike še ob upoštevanju tretje, kontrolne, spremenljivke. Za vsako preverjanje razlik (preverjanje hipotez) sem podala tudi statistično značilnost uporabljene metode χ^2 – test, opisala morebitne razlike in rezultate interpretirala na podlagi teoretskega koncepta.

4. Preverjanje hipotez

Preverjanje hipotez sem razdelila na tri pomenske sklope: stališča, izkušnje in vrednotenja. Na vprašanja o stališčih so odgovarjali vsi dijaki in dijakinje na štiristopenjski lestvici od povsem se strinjam do sploh se ne strinjam. V drugem sklopu, kjer sem preverila hipoteze o izkušnjah anketirancev, so odgovarjali samo tisti dijaki in dijakinje, ki so že imeli spolni odnos, razen pri spremenljivki laganje, kjer so upoštevani vsi anketiranci. Še neizkušeni so namesto izkušenj podali svoje vrednotenje oziroma namene, kar sem zajela v tretjem sklopu. Dodatno je v zadnjem sklopu še spremenljivka o vrednotenju težavnosti zavrnitve spolnega odnosa, kjer so zopet odgovarjali vsi dijaki.

4.1. Stališča do primerne spolnega obnašanja fantov in deklet

Preverjanje hipotez o stališčih zajema naslednje tematike: izražanje spolnih želja, občutki ob pregovoritvi k spolnim odnosom, vztrajanje pri uporabi kondoma, izraz nezaupanja ob zahtevi po uporabi kondoma, stališče do seznanjenosti s spolnimi razmerji partnerja in do seznanjenosti z uporabo mamil partnerja.

4.1.1. Izražanje spolnih želja

V hipotezi o stališču do izražanja spolnih želja intimnemu partnerju sem predvidevala, da se fantje bolj kot dekleta strinjajo, da bi svoji partnerki lahko natančno povedali, katere nežnosti so jim pri seksu posebej všeč. Pri preverjanju razlik med fanti in dekleti, se je pokazalo, da so si fantje in dekleta zelo enotni. 86 odstotkov fantov in 84,1 odstotka deklet se je s stališčem strinjalo, pri čemer so se fantje pogosteje odločali za odgovor »povsem se strinjam«. Hipotezo moram zavrniti, saj razlike niso statistično značilne ($\chi^2 = 3,997$ $p = 0,262$).

Ob preverjanju vpliva srednje šole, ostanejo razlike med fanti in dekleti znotraj posamezne šole, ne glede na šolo, statistično neznačilne (glej tabelo A v prilogi). Kljub temu, pa so razlike v strinjanju med posameznimi šolami statistično značilne. Dijaki in dijakinje so se v približno enakem odstotku s stališčem strinjali oziroma ne strinjali; statistično značilne razlike so vidne ob upoštevanju odločnosti, s katero so se strinjali. Odstotek tistih, ki so se s stališčem *povsem* strinjali, z zahtevnostjo šole pada, medtem ko odstotek tistih, ki so se samo

strinjali, analogno narašča. Gimnazijci so se torej redkeje odločali za odločnejšo obliko strinjanja/ nestrinjanja kot ostali (glej tabelo 4.1.1.1.).

Tabela 4.1.1.1. Izražanje spolnih želja glede na tip srednje šole in spolno izkušnost.

»Svojemu fantu/dekletu bi lahko natančno povedal/a, katere nežnosti so mi pri seksu posebej všeč.«

	srednja šola				spolna izkušnost		
	3-letna	4-letna	gimnazija	skupaj	neizkušeni	izkušeni	skupaj
povsem se strinjam	285 62%	296 55,3%	125 51%	706 56,9%	178 43,5%	534 63,6%	712 57,1%
strinjam se	102 22,2%	162 30,3%	86 35,1%	350 28,2%	159 38,9%	192 22,9%	351 28,1%
ne strinjam se	41 8,9%	65 12,1%	24 8,9%	130 10,5%	55 13,4%	76 9,1%	131 10,5%
sploh se ne strinjam	32 7%	12 2,2%	10 4,1%	54 4,4%	17 4,2%	37 4,4%	54 4,3%
skupaj	460 100%	535 100%	245 100%	1240 100%	409 100%	839 100%	1248 100%

$$\chi^2 = 29,939 \quad p = 0,000$$

$$\chi^2 = 49,609 \quad p = 0,000$$

Tudi znotraj spolne izkušnosti razlik med spoloma ni (glej tabelo A v prilogi), je pa zopet opaziti značilne razlike v stališču med izkušenimi in neizkušenimi. Izkušeni so se bolj strinjali s stališčem in so bili pri tem tudi odločnejši (glej tabelo 4.1.1.1.).

Pri analizi hipoteze o razlikah med fanti in dekleti v stališču do izražanja spolnih želja ni statistično značilnih razlik, vključno če gledam razlike znotraj šol oziroma znotraj spolne izkušnosti. Argument, da se dekleta »borijo v izolaciji raziskovanja svojega poželenja« (Lear, 1995:1314), in niso večča izražanja svojih spolnih želja, za slovenske dijakinje ne drži oziroma drži v toliki meri, kot to drži tudi za fante. Odstotek strinjanja na splošno (povsem se strinjam + strinjam se) je ne glede na srednjo šolo in spolno izkušnost približno enak, okoli 85 odstotkov. Zanimiva ja ugotovitev, da so dijaki in dijakinje triletnih šol bolj odločni v svojem strinjanju, kot ostali, in da so hkrati izkušeni odločnejši v svojem mnenju. Seveda je ta rezultat odvisen tudi od vzorca, saj je največ izkušenih iz triletnih šol.

Tukaj se lahko postavi vprašanje, kako so dijaki vprašanje razumeli, da se izid razlikuje od drugih raziskav. Ena od možnosti je, da so dijaki in dijakinje mnenja, da dobro vedo, kaj jim je pri seksu všeč oziroma, da poznajo svoje telo in svoje želje ter so v skladu s tem tudi odgovorili. V tem primeru bi svojemu partnerju želje povečini zlahka zaupali, če bi do pogovora prišlo. Druga možnost, po kateri smo pravzaprav spraševali pa je, da se slovenskim

dijakom resnično ni težko pogovarjati o spolnih željah. Zaradi dejstva, da bi spolno izkušeni lažje izrazili svoje želje partnerju kot neizkušeni, gre sklepati, da je razumevanje stališča oziroma vprašanja kot poznavanje svojih želja, verjetnejša.

4.1.2. Občutki ob pregovoritvi k spolnim odnosom

Stališče do bednih občutkov ob pregovoritvi k spolnim odnosom se je izkazalo kot stališče, do katerega imajo fantje in dekleta različne poglede. Dekleta so se bolj strinjala s stališčem kot fantje; 32,7 odstotka deklet se je *povsem* strinjajo in 24,8 odstotka strinjalo, medtem ko se je 15,4 odstotka fantov *povsem* strinjajo in le v 21 odstotka strinjalo (glej tabelo 4.1.2.1.). Hipoteze, da se dekleta bolj kot fantje strinjajo, da če se pustiš pregovoriti k spolnim odnosom, se potem počutiš brezvredno in bedno, ne morem zavrni.

Tabela 4.1.2.1. Občutek bednosti in brezvrednosti ob pregovoritvi k spolnim odnosom.

»Če se pustiš pregovoriti k spolnim odnosom, se počutiš brezvredno in bedno.«

	spol		skupaj
	fantje	dekleta	
povsem se strinjam	106 15,4%	178 32,7%	284 23,0%
strinjam se	145 21%	135 24,8%	280 22,7%
ne strinjam se	160 23,2%	91 16,7%	251 20,3%
sploh se ne strinjam	279 40,4%	141 25,9%	420 34%
skupaj	690 100%	545 100%	1235 100%

$\chi^2 = 66,818$
p = 0,000

Ob preverjanju razlik med fanti in dekleti znotraj posamezne šole, ostanejo le te v vseh šolah statistično značilne, zato moram hipotezo o manjših razlikah med fanti in dekleti iz gimnazij zavrni (glej tabelo 4.1.2.2.). S stališčem so se najbolj strinjala dekleta triletnih šol in najmanj fantje štiriletnih šol.

Ravno tako so razlike med izkušenimi fanti in dekleti, kot tudi med neizkušenimi statistično značilne. V obeh skupinah izkušenosti so dekleta tista, ki so se najbolj strinjala z občutkom bednosti ob pregovoritvi, in sicer so se dekleta, ki so že imela spolni odnos bolj strinjala kot dekleta, ki ga še niso. Isto velja za izkušene fante (glej tabelo 4.1.2.2.). Moja domneva je bila, da so razlike po spolu med izkušenimi dijaki in dijakinjami manjše, kot med neizkušenimi,

oziroma da so izkušeni v svojem mnenju bolj enotni. Hipotezo moram zavrniti, saj so tako pri enih kot pri drugih razlike približno enake in značilne. Za odločnejšo obliko strinjanja se ne največ odločilo izkušenih deklet (42,6%), sledijo jim neizkušena dekleta (28,6%), nato izkušeni fantje (20,1%) in nazadnje neizkušeni fantje (12,5%) (glej tabelo 4.1.2.2.).

Tabela 4.1.2.2. Občutek bednosti ob pregovoritvi k spolnim odnosom (sr. šola, izkušenosť).

»Če se pustiš pregovoriti k spolnim odnosom, se počutiš brezvredno in bedno«

	srednja šola						spolna izkušenosť			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
povsem se strinjam	60 17,6%	41 38%	28 12,5%	95 31,7%	16 14,3%	39 29,5%	56 12,5%	109 28,6%	47 20,1%	69 42,6%
strinjam se	71 20,8%	28 25,9%	47 21%	70 23,3%	25 22,3%	37 28%	91 20,3%	94 24,7%	53 22,6%	40 24,7%
ne strinjam se	66 19,4%	10 9,3%	58 25,9%	51 17%	29 25,9%	30 22,7%	101 22,5%	66 17,3%	57 24,4%	25 15,4%
sploh se ne strinjam	144 42,2%	29 26,9%	91 40,6%	84 28%	42 37,5%	26 19,7%	200 44,6%	112 29,4%	77 32,9%	28 17,3%
Skupaj	341 100%	108 100%	224 100%	300 100%	112 100%	132 100%	448 100%	381 100%	234 100%	162 100%

$$\chi^2 = 26,068 \quad \chi^2 = 31,384 \quad \chi^2 = 14,178 \quad \chi^2 = 29,219 \quad \chi^2 = 44,102$$

$$p = 0,000 \quad p = 0,000 \quad p = 0,003 \quad p = 0,000 \quad p = 0,000$$

Izkazalo se je, da so razlike med fanti in dekleti v stališču do neprijetnih občutij, ki so rezultat neuspelega vztrajanja pri svoji odločitvi, več kot očitne. Večina deklet je mnenja, da je slabo, če se pustiš pregovoriti k spolnim odnosom, medtem ko je pri fantih to mnenje v manjšini. Zakaj imajo tu dekleta in fantje tako različna stališča? Morda je za dekleta pregovoritev enaka porazu. Schmidt pravi, da je Giddens, ko je predstavil novo obliko intimnega razmerja in ga poimenoval »čisto razmerje«, kot osnovno predpostavko za obstoj takega razmerja vzel »sporazum med dvema svobodnima dušama«, kar Schmidt nadalje označi kot »dogovarjanje ali pogajanje« med partnerjema (1998:224). Dogovarjanje naj bi bilo osnovni potek komuniciranja partnerjev v postmoderni dobi. Spremenljivka »bedno počutje ob pregovoritvi k spolnim odnosom« opisuje morebitna občutja, ki bi ali so nastala zaradi te postmoderne komponente. Za anketirance, ki se z bednim počutjem ob pregovoritvi k spolnim odnosom strinjajo, pomeni, da je bil partner pri dogovarjanju uspešnejši, sam pa se je počutil kot poraženec, oziroma da dogovarjanje še ni doseglo tiste stopnje, kjer bi oba partnerja zmagala.

4.1.3. Vztrajanje pri uporabi kondoma

Stališče do vztrajanja pri uporabi kondoma sem preverila s hipotezo, da se dekleta bolj kot fantje strinjajo z vztrajanjem. Razlike med fanti in dekleti so se izkazale za minimalne in statistično neznačilne ($\chi^2 = 5,558$ $p = 0,135$). Dekleta so se sicer bolj kot fantje strinjala z vztrajanjem pri uporabi kondoma, vendar tega ne gre posploševati. Skupaj so se fantje in dekleta v 65,8 odstotka *povsem strinjala* s trditvijo, 18,9 odstotka se jih je s trditvijo *strinjalo*. *Nestrinjalo* se je 6,8 odstotka anketirancev in *sploh ne strinjalo* preostalih 8,5 odstotka.

Ob preverjanju vpliva srednje šole in hipoteze, da se dekleta v gimnazijah z vztrajanjem pri uporabi kondoma bolj strinjajo kot ostala dekleta, fantje gimnazijci pa manj kot ostali fantje, ne morem zavrniti. Gimnazijke so daleč najvztrajnejše in gimnazijci daleč najmanj vztrajni. Ravno pri gimnazijci se pokažejo statistično značilne razlike, medtem ko pri dijakih triletnih in štiriletnih šol teh razlik ni. Kar 78,6% deklet in le 55,3% fantov, ki obiskujejo gimnazijo, se s stališčem o vztrajanju pri uporabi kondoma *povsem strinjajo*.

Tabela 4.1.3.1. Vztrajanje pri uporabi kondoma (srednja šola, spolna izkušenosť).

»Če imajo dekleta/fantje spolne odnose, naj vztrajajo pri uporabi kondoma.«

	srednja šola						spolna izkušenosť			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
povsem se strinjam	230 66,7%	73 64,6%	148 65,8%	196 63,2%	63 55,3%	103 78,6%	183 76%	142 85,6%	263 58,7%	232 59,5%
strinjam se	48 13,9%	23 20,4%	48 21,3%	68 21,9%	30 26,3%	17 13%	36 15%	15 9%	91 20,3%	93 23,8%
ne strinjam se	22 6,4%	6 5,3%	11 4,9%	25 8,1%	13 11,4%	7 5,3%	15 6,2%	4 2,4%	31 6,9%	34 8,7%
sploh se ne strinjam	45 13%	11 9,7%	18 8%	21 6,8%	8 7%	4 3,1%	7 2,9%	5 3%	63 14,1%	31 7,9%
Skupaj	345 100%	113 100%	225 100%	310 100%	114 100%	131 100%	241 100%	166 100%	448 100%	390 100%

$$\chi^2 = 3,254$$

$$p = 0,354$$

$$\chi^2 = 2,376$$

$$p = 0,498$$

$$\chi^2 = 15,262$$

$$p = 0,002$$

$$\chi^2 = 6,936$$

$$p = 0,074$$

$$\chi^2 = 9,024$$

$$p = 0,029$$

Dijaki in dijakinje se tudi glede na spolno izkušenosť ne razlikujejo bistveno v svojem mnenju do vztrajanja pri uporabi kondoma. Razlike po spolu so pri izkušenihi statistično značilne, pri neizkušenihi pa neznačilne. Hipotezo, da so izkušeni bolj enotni v mnenju do vztrajanja kot neizkušeni, moram zavrniti, saj se je izkazalo ravno obratno. Med neizkušenihi dekleti je 85,6 odstotka, ki se jih povsem strinja z vztrajanjem in 76 odstotkov neizkušenihi fantov je

prav takega mnenja. Med spolno izkušenimi se jih nekoliko manj pridružuje popolnemu strinjanju, a jih je zato več izbralo manj odločno obliko strinjanja. Pri izkušenih fantih je opaziti večje nestrinjanje, kjer se jih 14,1 odstotka povsem ne strinja (dekleta 7,9%). Ob neupoštevanju spremenljivke spol, sta spolna izkušnost in stališče do vztrajanja pri uporabi kondoma močno povezana. Neizkušeni so se v 80-ih odstotkih s stališčem *povsem* strinjali, izkušeni pa le v 59-ih odstotkih (glej tabelo 4.1.3.2.).

Tabela 4.1.3.2. Vztrajanje pri uporabi kondoma glede na izkušnost (ne glede na spol).

»Če imajo dekleta/fantje spolne odnose, naj vztrajajao pri uporabi kondoma.«

	spolna izkušnost		skupaj
	neizkušeni	izkušeni	
povsem se strinjam	325 79,9%	495 59,1%	820 56,9%
strinjam se	51 12,5%	184 22%	235 18,9%
ne strinjam se	19 4,7%	65 7,8%	84 6,7%
sploh se ne strinjam	12 2,9%	94 11,2%	106 8,5%
skupaj	407 100%	838 100%	1245 100%

$$\chi^2 = 56,734$$

$$p = 0,000$$

Spremenljivka 'vztrajanje pri uporabi kondoma' se ni izkazala kot spremenljivka, ki bi bistveno razlikovala mnenja dijakov in dijakinj. Fantje so se z vztrajanjem nekoliko manj strinjali, vendar te razlike niso statistično značilne. Tako fantje kot dekleta so se v veliki večini (nad 80%) strinjala z vztrajanjem pri uporabi kondoma. Argument, da so dekleta tista, ki naj bi skrbela za in vztrajala pri uporabi kondoma, je prešibek, oziroma je toliko bolj uveljavljen pri določenemu tipu srednje šole, v gimnazijah. V gimnazijah so dekleta odločneje izražala svoje želje, zato so se z vztrajanjem pri uporabi kondoma tudi najbolj strinjale. Fantje gimnazijci pa naj bi v svojih razmerjih iskali predvsem vznemirjenje, zabavo in šport (glej Schmidt, 1998:239), zato tako je lahko kondom neprijetni faktor, ki jim pokvari veselje (glej Moore in Rosenthal, 1993:19). Ker pa smo spraševali po vztrajanju na splošno, in ne v povezavi s prvim spolnim odnosom, je bilo pričakovati, da mnogi dijaki razmišljajo o daljšem obdobju oziroma imajo v mislih stabilne zveze. V stabilnih intimnih zvezah, kjer partnerja iščeta ljubezen, je kondom le redko sprejemljiv (glej Ahlemeyer in Ludwig, 1997:36) in so zato kontracepcijske tabletko bolj priljubljene. Kot pravi Lear (1995), pravila spolnega obnašanja varirajo glede na tip razmerja (str. 1314).

4.1.4. Izraz nezaupanja ob zahtevi po uporabi kondoma

Fantje in dekleta so se s stališčem do vzbujanja nezaupanja pri partnerju ob zahtevi po uporabi kondoma, v večini niso strinjali. Za odgovor »sploh se ne strinjam« se je odločilo 65,7 odstotka deklet in 63,2 odstotka fantov. Tudi pri odgovoru »ne strinjam se« je bilo zaznati le majhne razlike po spolu (15,5% in 13,7%). Dekleta so se v primerjavi s fanti nekoliko manj strinjala; le 5,8 odstotka deklet in kar 12,8 odstotka fantov se je odločilo za odgovor *povsem se strinjam*. Ker sem v svoji hipotezi predpostavljala ravno obratno (večje nestrinjanje fantov), moram hipotezo zavrnila, četudi so razlike statistično značilne.

Tabela 4.1.4.1. Vzbujanje nezaupanja ob uporabi kondoma.

»Če prosim partnerja/partnerko, naj uporabi kondom, bo mislil/a, da mu/ji ne zaupam.«

	spol		skupaj
	fantje	dekleta	
povsem se strinjam	89 12,8%	32 5,8%	121 9,7%
strinjam se	72 10,4%	72 13%	144 11,5%
ne strinjam se	95 13,7%	86 15,5%	181 14,5%
sploh se ne strinjam	439 63,2%	364 65,7%	803 64,3%
skupaj	695 100%	554 100%	1249 100%

$$\chi^2 = 18,624$$

$$p = 0,000$$

Preverila sem tudi vpliv srednje šole na razlike med fanti in dekleti. Tukaj se je izkazalo, da so zgoraj opisane razlike statistično značilne le pri dijakih in dijakinjah štiriletnih šol, medtem ko so razlike v triletnih šolah manj očitne, v gimnazijah jih pa skoraj da ni zaznati (glej tabelo 4.1.4.2.).

Hipotezo, da se razlike med fanti in dekleti z zahtevnostjo šole, posebej v gimnazijah, manjšajo, moram zavrnila, saj četudi so gimnazijci enotni v mnenju, velja enako za dijake triletnih šol. Iz zgornje tabele je dobro vidno tudi, da se z zahtevnostjo šole strinjanje manjša. Za vrednost »ne strinjam se« se je odločilo 13,4 odstotka dijakov iz triletnih šol, 14,7 odstotka iz štiriletnih šol in 16,4 odstotka iz gimnazij. Za odločnejšo obliko nestrinjanja pa 13,4 odstotka dijakov iz triletnih šol, 14,7 odstotka iz štiriletnih šol in 16,4 odstotka iz gimnazij. Razlike med šolami so statistično značilne ($\chi^2 = 59,775$ $p = 0,000$).

Vpliv spolne izkušnje na razlike v mnenju ne spremeni. Tako pri izkušenih, kot pri neizkušenih statistično značilne razlike med fanti in dekleti ostanejo (glej tabelo 4.1.4.2.), zato moram tudi hipotezo o enotnosti mnenja izkušenih ter neenotnosti mnenja neizkušenih, zavrniti.

Tabela 4.1.4.2. Vzbujanje nezaupanja pri partnerju ob zahtevi po uporabi kondoma.

»Če prosim partnerja/partnerico, naj uporabi kondom, bo mislil/a, da mu/ji ne zaupam.«

	srednja šola						spolna izkušnost			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
povsem se strinjam	63 18,2%	13 11,9%	19 8,5%	17 5,5%	4 3,6%	2 1,5%	31 12,9%	7 4,2%	57 12,8%	24 6,2%
strinjam se	50 14,5%	15 13,8%	13 5,8%	46 14,9%	7 6,3%	10 7,6%	28 11,6%	20 12,0%	44 9,9%	52 13,5%
ne strinjam se	39 11,3%	22 20,2%	36 16,1%	42 13,6%	19 17,0%	21 15,9%	26 10,8%	30 18,1%	69 15,5%	56 14,5%
sploh se ne strinjam	194 56,1%	59 54,1%	156 69,6%	203 65,9%	82 73,2%	99 75%	156 64,7%	109 65,7%	276 61,9%	254 65,8%
skupaj	346 100%	109 100%	224 100%	308 100%	112 100%	132 100%	241 100%	166 100%	446 100%	386 100%

$$\chi^2 = 6,952$$

$$p = 0,073$$

$$\chi^2 = 12,225$$

$$p = 0,007$$

$$\chi^2 = 1,262$$

$$p = 0,738$$

$$\chi^2 = 11,689$$

$$p = 0,009$$

$$\chi^2 = 12,112$$

$$p = 0,007$$

Uporaba kondoma zahteva »vsaj kratek verbalni dogovor ali pogajanje« (Ahlmeier in Ludwig, 1997:36), za kar je potrebno odprto komuniciranje med partnerjema. Ker do komuniciranja v spolnosti lahko pride le ob vzpostavitvi določene stopnje zaupanja in občutka odgovornosti, da je zaščita pravzaprav stvar obeh, se pri mladih lahko tu pojavijo težave. Za občutek zaupanja je potreben čas, katerega si mladi redko vzamejo in so zato zelo ranljivi ob vstopu v spolnost (glej Nöstlinger in Wimmer-Puchinger, 1993). Po drugi strani pa je komuniciranje odvisno od odnosa, ki ga posameznik ima do kondoma. Kondom kot zaščitno sredstvo pred spolno nalezljivo boleznijo, AIDS-om, je lahko izraz nezaupanja partnerju: »ni pomembno, kdo pride na dan s to temo, drugi jo bo razumel kot dejanje nezaupanja, recimo: želim se zaščititi, ne vem kaj je narobe s tabo« (Ahlemeyer in Ludwig, 1997:24), medtem ko je kondom kot zaščita pred nosečnostjo lahko povsem spremenljiv in zaželen. Zakaj so torej fantje tisti, ki se bolj strinjajo, da bodo dekleta razumela željo po uporabi kondoma kot izraz nezaupanja? Morda zato, ker obstaja nek vzorec ki pravi, da naj dekleta poskrbijo za zaščito. V tem primeru bi bila želja po uporabi kondoma lahko interpretirana kot nezaupanje.

4.1.5. Stališče do seznanjenosti s spolnimi razmerji partnerja

V hipotezi sem domnevala, da se dekleta bolj kot fantje strinjajo s seznanjanjem s spolnimi razmerji partnerja. Izkazalo se je, da je bila moja domneva pravilna, zato hipoteze ne morem zavrniti. 58,8 odstotkov deklet in 53,8 odstotkov fantov se je s stališčem *povsem strinjalo* in 24,5 odstotkov deklet in 22,1 odstotka fantov se je s stališčem *strinjalo*. Očitnejše razlike se pojavijo pri strogem nestrinjanju, kjer se je 5,7 odstotka deklet in kar 14,6 odstotka fantov odločilo za vrednost sploh se ne strinjam. Razlike so statistično značilne ($\chi^2 = 25,769$ p = 0,000).

Hipoteze o vplivu srednje šole na stališče do seznanjenosti, kjer domnevam, da so razlike med fanti in dekleti največje v gimnazijah, ne morem zavrniti. Razlike so ravno pri gimnazijcih statistično značilne (glej tabelo 4.1.5.2.). Dekleta v vseh šolah se približno v enakem odstotku strinjajo s stališčem, vendar so gimnazijke odločnejše. Od fantov se najmanj strinjajo gimnazijci, zato tudi te očitne razlike v gimnazijah. Kar 61,4% gimnazijk se s stališčem *povsem strinja* in le 40,4% gimnazijskih fantov je enakega mnenja. Za spolno izkušnost sem domnevala, da so izkušeni enotnejši v svojem mnenju kot neizkušeni, oziroma, da so razlike med fanti in dekleti, ki so že imela spolni odnos manjše. Kot je razvidno iz zgornje tabele (glej tabelo 4.1.5.2.), še boljše pa iz pripisanih rezultatov analize, so razlike med izkušenimi statistično značilne, med neizkušenimi pa ne. To pomeni, da se izkušeni fantje in dekleta bolj razlikujejo v mnenju, kot neizkušeni.

Tabela 4.1.5.2. Seznanjenost s preteklimi spolnimi razmerji svoje/ga partnerice/partnerja.

"Če imajo dekleta/fantje spolne odnose, naj bodo pred tem seznanjena s prejšnjimi odnosi partnerja."

	srednja šola						spolna izkušnost			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
povsem se strinjam	203 58,7%	66 58,4%	122 54,0%	178 57,4%	46 40,4%	81 61,4%	135 55,8%	103 62,0%	237 52,7%	222 56,8%
strinjam se	65 18,8%	25 22,1%	49 21,7%	81 26,1%	36 31,6%	30 22,7%	52 21,5%	41 24,7%	101 22,4%	96 24,6%
ne strinjam se	28 8,1%	13 11,5%	20 8,8%	31 10,0%	16 14,0%	18 13,6%	28 11,6%	19 11,4%	39 8,7%	44 11,3%
sploh se ne strinjam	50 14,5%	9 8,0%	35 15,5%	20 6,5%	16 14,0%	3 2,3%	27 11,2%	3 1,8%	73 16,2%	29 7,4%
skupaj	346 100%	113 100%	226 100%	310 100%	114 100%	132 100%	242 100%	166 100%	450 100%	391 100%

$\chi^2 = 4,383$ $\chi^2 = 11,922$ $\chi^2 = 17,983$ $\chi^2 = 12,815$ $\chi^2 = 15,838$
p = 0,223 p = 0,008 p = 0,000 p = 0,005 p = 0,001

Kot sem že večkrat v interpretacijah napisala, so po večini dekleta tista, ki odločajo, ali bo do spolnih odnosov prišlo ali ne. Da pa bi dekleta prišla do te odločitve, morajo zbrati potrebne informacije o morebitnemu partnerju in ravno pretekla razmerja partnerja so lahko informacije, iz katerih dekleta sklepajo o dejanjih in lastnostih partnerja. Hkrati dekleta v pogovoru lažje vzpostavijo zaupanje in se počutijo bližje partnerju, medtem ko fantje tega ne potrebujejo v tolikšni meri (glej Pease & Pease, 2002) oziroma imajo druge razloge.

4.1.6. Stališče do seznanjenosti z uporabo mamil partnerja

Nekoliko drugačno stališče, ki zadeva pogovor o uporabi drog je tudi zadnje od stališč. Domnevala sem, da se tako kot pri seznanjanju s preteklimi razmerji partnerja, tudi tu dekleta tista, ki se bolj strinjajo s seznanjenostjo z uporabo mamil partnerja. Za *povsem* se strinjam se je odločil približno enak odstotek deklet (45%) in fantov (45,6%), za milejšo obliko strinjanja 25,6 odstotka deklet in 18,3 odstotka fantov. Očitne razlike so se pokazale tudi pri odločnem nestrinjanju, za kar se je odločilo 14,5 odstotkov deklet in 23,3 odstotkov fantov. Razlike so statistično značilne in domneve ne morem zavrniti ($\chi^2 = 21,022$ $p = 0,000$).

Z upoštevanjem srednje šole se izkaže, da so razlike, ki sem jih ravno odkrila, pravzaprav razlike, ki so nastale samo na račun gimnazijcev in gimnazijk. Le pri teh so razlike statistično značilne (glej tabelo 4.1.6.1.) Hipotezo, da so razlike med fanti in dekleti do stališča o seznanjenosti z uporabo mamil partnerja največje med gimnazijci, tako ne morem zavrniti. Najvišji odstotek strinjanja imajo dekleta triletnih šol, najnižji pa fantje iz gimnazij. Strinjanje z zahtevnostjo šole pada pri fantih in dekletih, vendar je padanje s strinjanjem pri fantih mnogo bolj strmo.

Tudi pri spolni izkušeniosti so značilne razlike ostale le pri izkušenihi. Dekleta so bila ne glede na izkušeniost približno enakega mnenja, pri fantih pa so opazne razlike. Izkušeni fantje so se s stališčem manj strinjali kot neizkušeni (glej tabelo 4.1.6.1.). Od tu tudi razlike med izkušeniimi.

Tabela 4.1.6.1. Seznanjenost z jemanjem mamil pred prvim spolnim odnosom (srednja šola, spolna izkušnost).

»Če dekleta/fantje prvič z nekom spijo, naj prej vprašajo, če je kdaj jemal/a mamila.«

	srednja šola						spolna izkušnost			
	triletna šola		štiriletna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
povsem se strinjam	191 55,36%	66 58%	91 40,27%	132 42,86%	30 26,32%	53 40,15%	125 51,65%	80 48,48%	187 41,65%	169 43,22%
strinjam se	52 15,07%	26 23,01%	52 23,01%	85 27,60%	22 19,30%	30 22,73%	40 16,53%	38 23,03%	87 19,38%	105 26,85%
ne strinjam se	34 9,86%	10 8,85%	34 15,04%	40 12,99%	18 15,79%	32 24,24%	27 11,16%	27 16,36%	63 14,03%	56 14,32%
sploh se ne strinjam	68 19,71%	11 9,73%	49 21,68%	51 16,56%	44 38,60%	17 12,88%	50 20,66%	20 12,12%	112 24,94%	61 15,60%
skupaj	345 100%	113 100%	226 100%	308 100%	114 100%	132 100%	242 100%	165 100%	449 100%	391 100%

$$\chi^2 = 8,289 \quad \chi^2 = 3,504 \quad \chi^2 = 22,277 \quad \chi^2 = 8,524 \quad \chi^2 = 14,107$$

$$p = 0,040 \quad p = 0,320 \quad p = 0,000 \quad p = 0,036 \quad p = 0,003$$

Spremenljivka 'stališče do seznanjena z morebitnim jemanjem mamil partnerja' se je izkazala kot ustvarjalka manjših razlik med fanti in dekleti, ki so najočitnejše pri gimnazijcih in spolno izkušenih. Glede na to, da so dekleta tista, ki potrebujejo neko stopnjo zaupanja pred prvim spolnim odnosom in so pogosto odgovorne za zaščito, je bilo za pričakovati, da se bodo s stališčem o seznanjanju z jemanjem mamil partnerja bolj strinjala kot fantje. Sandfort je mnenja, da lahko višja stopnja izobrazbe vpliva na relativno močnejšo samostojnost v njihovih razmerjih z moškimi (1997:114), kar pa se v tej analizi ni pokazalo.

4.2. Izkušnje s prvim spolnim odnosom in z laganjem za spolni odnos

4.2.1. Načrtovanje prvega spolnega odnosa

V hipotezi sem domnevala, da so dekleta svoj prvi spolni odnos bolj načrtovala kot fantje, a je analiza pokazala drugačne rezultate. Fantje so tisti, ki so nekoliko bolj načrtovali. Teh je bilo 35,4 odstotka, medtem ko je bilo deklet, ki so načrtovala 33,2 odstotka. Razlike niso statistično značilne ($\chi^2 = 0,442$ $p = 0,506$).

Tudi ob upoštevanju spremenljivke srednja šola in preverjanju razlik med fanti in dekleti znotraj posamezne šole, le te niso statistično značilne (glej tabelo B v prilogi). Manjše razlike se pokažejo le med šolami samimi, kjer načrtovanje z zahtevnostjo šole pada, vendar tudi te

razlike niso statistično značilne. O razlikah med fanti in dekleti v načrtovanju prvega spolnega odnosa torej ne gre govoriti. Na splošno so imeli dijaki z načrtovanjem zelo malo izkušenj. Le približno trije od desetih so imeli to izkušnjo. Mnogo raziskav je prišlo do podobnega zaključka, in sicer, da je večina najstniške spolnosti nenačrtovane (glej Moore in Rosenthal, 1993, Nöstlinger in Wimmer-Puchinger, 1994 in Lear, 1995). Morda tiči razlog ravno v predstavi mladih, da spolnost »mora biti spontana in nenačrtovana« (Nöstlinger 1988 v Nöstlinger in Wimmer-Puchinger, 1994:55).

4.2.2. Pogovor o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom

Tudi za pogovor o AIDS-u sem domnevala, da so se dekleta bolj pogovarjala kot fantje. Tokrat so se domnevne razlike pokazale. Med dekleti se jih je 23 odstotkov pogovarjalo o AIDS-u na osebni ravni, 36,1 odstotka na splošni ravni, preostalih 40,9 odstotka pa se ni pogovarjalo o AIDS-u. Pri fantih je bilo največ takih, ki se niso pogovarjali, kar 55,6 odstotka, 29,8 odstotka se jih je pogovarjala na splošno in le 13,6 odstotka na osebni ravni. Razlike so statistično značilne ($\chi^2 = 16,890$ $p = 0,000$) in hipoteze ne morem zavrniti.

Vpliv srednje šole razdeli razlike med fanti in dekleti med dijake iz štiriletnih šol in gimnazijce. Pri dijakih triletnih šol razlike niso statistično značilne, pri dijakih štiriletnih šol in gimnazijcih pa so. Domneve, da so razlike z zahtevnostjo šole, še posebej v gimnazijah največje, ne morem zavrniti. O AIDS-u so se največ pogovarjale gimnazijke in najmanj gimnazijski fantje (glej tabelo 4.2.2.1.).

Tabela 4.2.2.1. Pogovor o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom (srednja šola).

»Ali sta se pred prvim spolnim odnosom pogovarjala o AIDS-u?«

	srednja šola					
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja, o naju	30 14,9%	15 20,5%	15 12,8%	49 22,8%	9 18,8%	16 26,2%
ja, na splošno	63 31,3%	24 32,9%	37 31,6%	78 36,3%	8 16,7%	24 39,3%
ne	108 53,7%	34 46,6%	65 55,6%	88 40,9%	31 64,6%	21 34,4%
skupaj	201 100%	73 100%	117 100%	215 100%	48 100%	61 100%

$$\chi^2 = 1,600$$

$$p = 0,449$$

$$\chi^2 = 7,898$$

$$p = 0,019$$

$$\chi^2 = 10,482$$

$$p = 0,005$$

Da je pogovor o AIDS-u med mladimi tako redka tema med slovenskimi dijaki, je ugotovil že Bernik leta 1996 v raziskavi »Mladi in AIDS v Sloveniji«. Ta raziskava je pokazala, da je za odnose mladih do AIDS-a značilen 'fatalizem', prepričanje, da njihovo ravnanje ne vpliva na zmanjšanje tveganja (glej Bernik, 1996). Moore in Rosenthal (1993) opišeta ta pojav kot motivacijsko silo, ki omogoča posamezniku nadzor svojega življenja in definirata še en pojav, pojav 'osebne pravljice' (str. 18). Za ta pojav je značilno prepričanje, da se nič slabega ali nezaželenega ne bo zgodilo (npr. nosečnost ali okužba s spolno prenosljivimi virusi in boleznimi). Lear pravi, da je za mlade preventivno obnašanje le še eno breme več, ko je že vse ostalo v spolnosti dovolj zahtevno (glej Lear, 1995).

4.2.3. Uporaba kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu

Moja domneva, da so bila dekleta pri uporabi zaščitnega sredstva bolj učinkovita kot fantje, se je izkazala za napačno. 55 odstotkov fantov in 49,6 odstotka deklet pravi, da so se pri prvem spolnem odnosu zaščitili. Razlike niso statistično značilne ($\chi^2 = 2,367$ p = 0,124).

Tudi v posameznih srednjih šolah ni statistično značilnih razlik med fanti in dekleti (glej tabelo C v prilogi). Le v primerjavi posameznih šol, se gimnazijci od ostalih razlikujejo po tem, da so se pogosteje odločali za zaščito (63,1 % gimnazijci proti 50,3% triletna in štiriletna šola) ($\chi^2 = 7,097$ p = 0,029).

Ker se je pri spremenljivki 'načrtovanje prvega spolnega odnosa' izkazalo, da večina dijakov svojega odnosa ni načrtovala (okoli 34%), je težko pričakovati, da je bila uporaba kontracepcijskega sredstva kaj večja. Kljub temu se jih je približno polovica zaščitila. Zakaj tu ni razlik med fanti in dekleti? Kot narekuje dinamični model spolne interakcije, je izid spolnega obnašanja odvisen od dinamike interakcije (Rademakers in drugi v Ingham in van Zessen, 1997:94). Tako fantje kot dekleta imajo 'za' in 'proti' dejavnike, ki se izrazijo v komuniciranju ali nekomuniciranju in odločajo o uporabi zaščite. Možnost obstaja, da so dekleta (tudi fantje) imela namen uporabiti zaščito, a so v zadnjem trenutku, ob poplavi raznih dilem, popustila ali pa svojo namero celo zamolčala.

4.2.4. Laganje, da bi prišlo do spolnega odnosa

Na vprašanje o laganju so odgovarjali vsi dijaki, izkušeni in neizkušeni. Domnevo, da so fantje pogosteje kot dekleta že uporabili laganje, da bi imeli spolne odnose, ne morem zavrniti, saj so razlike med fanti in dekleti statistično značilne ($\chi^2 = 67,835$ $p = 0,000$). 23,2 odstotkov fantov in 6,3 odstotka deklet se je že zlagalo, da bi lahko imeli spolne odnose.

Nadalje sem domnevala, da srednja šola nima vpliva na razlike med fanti in dekleti v pogostosti laganja. Domneva se ja izkazala za pravilno, saj so razlike ostale ne glede na šolo statistično značilne. Dekleta iz triletnih šol so se pogosteje zlagala (8%) kot dekleta iz štiriletnih šol (5,5%) in iz gimnazij (5,3%). Tudi pri fantih je zaznati enak trend (24,4%, 22,6% in 21,9%). Če povzamem, najmanj so lagali gimnazijci in gimnazijke, največ dijaki in dijakinje triletnih šol.

Tabela 4.2.4.1. Laganje (srednja šola, spolna izkušnost).

»Ali si se že kdaj zlagal/a, da bi lahko imel/a spolne odnose?«

	srednja šola						spolna izkušnost			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja	85 24,4%	9 8%	51 22,6%	17 5,5%	25 21,9%	7 5,3%	25 10,2%	6 3,6%	138 30,7%	29 7,4%
ne	263 75,6%	104 92%	175 77,4%	294 94,5%	89 78,1%	125 94,7%	220 89,8%	161 96,4%	312 69,3%	363 92,6%
skupaj	348 100%	113 100%	226 100%	311 100%	114 100%	132 100%	245 100%	167 100%	450 100%	392 100%

$$\chi^2 = 14,238$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 34,607$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 14,944$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 6,238$$

$$p = 0,013$$

$$\chi^2 = 71,340$$

$$p = 0,000$$

Tudi o vplivu spolne izkušnosti na razlike po spolu sem pravilno domnevala, da je med neizkušenimi manj razlik kot med izkušenimi. Razlike so sicer pri obeh statistično značilne, vendar pri različnih vrednostih. Pri neizkušenih je 3,6 odstotka deklet in 10,2 odstotka fantov, ki so se že zlagali, pri izkušenih pa 7,4 odstotka deklet in 30,7 odstotka fantov. Če povzamem, so fantje in dekleta, ki so že imela spolni odnos, v večji meri že uporabili laž, da bi do spolnega odnosa prišlo, kot so to naredili še neizkušeni dijaki in dijakinje.

Laganje je očitno prvina fantov, medtem ko se dekleta laganja veliko redkeje poslužujejo. Rosenthal pravi, da »ko fantje dojamajo določeno situacijo kot priložnost za spolni odnos,

lahko pri tem manipulirajo situacijo z uporabo alkohola, čustvenih groženj ali z informacijami, ki so v skladu z njihovimi nameni« (1997:284). Manipuliranje z informacijami ali laganje je za dekleta manj moralno, oziroma ni v skladu s tem, kar od zveze pričakujejo, so pa zato zelo dovzetna za kakršnokoli komuniciranje, ki vodi k vzpostavitvi zaupanja.

4.3. Vrednotenja poteka prvega spolnega odnosa in zavrnitve spolnega odnosa

Dijaki so podali svoja vrednotenja glede načrtovanja prvega spolnega odnosa, pogovora o AIDS-u in glede uporabe kontracepcijskega sredstva. Na ta vprašanja so odgovarjali le spolno neizkušeni dijaki. Zadnje vprašanje, zavrnitev spolnih odnosov, pa je zopet zajelo vse dijake, kjer so le ti podali svojo oceno, kako težko bi bilo zanje zavrniti spolni odnos.

4.3.1. Namen načrtovanja prvega spolnega odnosa

Moja domneva je bila, da nameravajo dekleta svoj prvi spolni odnos načrtovati bolj kot fantje. Domneva se je izkazala za napačno, saj je bilo tako deklet kot fantov, ki imajo namen načrtovati, približno polovica (46,9% fantje 51,5% dekleta). Razlike niso statistično značilne ($\chi^2 = 1,984$ p= 0,371).

Z vpeljavo srednje šole ostanejo razlike po spolu statistično neznačilne. Približno polovica tako fantov kot deklet bi ne glede na šolo spolni odnos načrtovala. Največji namen načrtovanja so imele dijakinje triletnih šol (57,1%), najmanjši pa gimnazijke (37,3%).

Tabela 4.3.1.1. Namen načrtovanja prvega spolnega odnosa (srednja šola).

»Kako se bo to zgodilo prvič? Načrtoval/a bom.«

	srednja šola					
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja	36 50%	12 57,1%	40 54,1%	33 54,1%	21 52,5%	22 37,3%
ne	36 50%	9 42,9%	34 45,9%	28 45,9%	19 47,5%	37 62,7%
skupaj	72 100%	21 100%	74 100%	61 100%	40 100%	59 100%

$$\chi^2 = 0,332$$

$$p = 0,564$$

$$\chi^2 = 0,000$$

$$p = 0,996$$

$$\chi^2 = 2,245$$

$$p = 0,134$$

Pod besedno zvezo »načrtovanje prvega spolnega odnosa vnaprej«, ima lahko vsak posameznik nekoliko drugačno predstavo, kaj načrtovanje pravzaprav je. Tako je lahko načrtovanje za nekoga miselna priprava, za drugega ustvarjanje okoliščin, za tretjega preskrba z zaščitnim sredstvom in podobno. Morda se ravno tukaj skriva odgovor temu, da so oziroma bi fantje v nekoliko večjem odstotku kot dekleta načrtovali svoj prvi spolni odnos. Še posebej si to lahko razlagamo s podatkom, da zahodna kultura od fantov pričakuje, da so oni pobudniki prvega spolnega odnosa, medtem ko je na dekletih, da odločijo, kako daleč bodo stvari šle in so hkrati odgovorne za kontracepcijo ali zavrnitev spolnih odnosov (Holland in drugi v Lear, 1995:1313). Gledano iz tega stališča, imajo tako fantje kot dekleta svojo predstavo o načrtovanju prvega spolnega odnosa. Težje si razlagam rezultat, da so gimnazijke tiste, ki bi prvi spolni odnos najmanj načrtovale. Kljub temu, da ne gre za statistično značilne razlike, me je rezultat presenetil. Morda je zanje načrtovanje spolnega odnosa nekaj slabega ali pa imajo predstavo, da spolnost »mora biti spontana in nenačrtovana« (Nöstlinger 1988 v Nöstlinger in Wimmer-Puchinger, 1994:55).

4.3.2. Namen pogovora o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom

V hipotezi sem domnevala, da bodo po večini dekleta tista, ki se nameravajo pogovarjati o AIDS-u, a se niso pokazale nobene razlike v mnenju fantov in mnenju deklet, oziroma so velike le kakšen odstotek ($\chi^2 = 0,275$ $p = 0,871$). O AIDS-u na osebni ravni, se jih namerava pogovarjati 34 odstotkov, na splošno 38 odstotkov in 28 odstotkov tega namena nima.

Tudi v posameznih srednjih šolah ni statističnih razlik po spolu (glej tabelo D v prilogi), tako da moram domnevo o razlikah pri gimnazijcih zavrniti. Hkrati so razlike med posameznimi šolami (ne glede na spol) tako minimalne in neznačilne, da lahko pri izkušenih in neizkušenih mirno govorimo o popolni nepovezanosti srednje šole in namena pogovarjati se o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom.

Dve tretjini dijakov se namerava pogovarjati o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom, od tega ena tretjina na ravni intimnega razmerja, druga le na splošno. Kot je bilo že pri izkušnjah omenjeno, je za slovenske dijake značilen 'fatalizem' (glej Bernik, 1996) in za mlade na splošno 'osebna pravljica' (glej Moore in Rosenthal, 1993). Podrobnejša razlaga je na strani 42.

4.3.3. Namen uporabe kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu

Domnevala sem, da je namen velike večine dijakov, ki še niso imeli spolnega odnosa, da se tudi zaščitijo, ko bo do tega prišlo. Pri tem domnevam, da imajo dekleta večji namen kot fantje. Prvi del svoje domneve ne morem zavrniti, saj je odstotek fantov in deklet, ki ta namen imajo okoli 90. Drugi del domneve moram zavrniti, saj razlike po spolu niso statistično značilne ($\chi^2=3,151$ $p= 0,076$), četudi gre opaziti, da je odstotek deklet višji (94,2) kot odstotek fantov (88,8).

Razlike ostanejo ne glede na srednjo šolo statistično neznačilne (glej tabelo E v prilogi), zato moram domnevo o gimnazijcih kot skupini, kjer so po spolu največje razlike, zavrniti. Gledano samo na razlike med šolami, namen uporabe zaščite z zahtevnostjo šole narašča. Med gimnazijci je bilo le 4,5 odstotka takih, ki se ne nameravajo zaščititi, pri dijakih štiriletnih šol 6,8 odstotka in pri dijakih triletnih šol 24,7 odstotka (glej tabelo 4.3.3.1).

Tabela 4.3.3.1. Namen uporabe kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu (srednja šola).

»Ali boš pri prvem spolnem odnosu uporabila kontracepcijsko sredstvo?«

	srednja šola			
	3-letna	4-letna	gimnazija	skupaj
ne	16 14,7%	10 6,8%	5 4,5%	31 8,4%
ja	93 85,3%	138 93,2%	106 95,5%	337 91,6%
skupaj	109 100%	148 100%	111 100%	368 100%

$\chi^2 = 8,272$
 $p = 0,016$

Dijaki in dijakinje nameravajo v veliki večini uporabiti kontracepcijsko sredstvo pri prvem spolnem odnosu. Razlike po spolu so se izkazale za neznačilne, opaziti pa gre, da imajo gimnazijci namen največji. Uporaba kondoma je torej med neizkušenimi dijaki visoko zaželena, kar pa ne zagotavlja, da bodo dijaki tako tudi ravnali. V poglavju, kjer so dijaki podali svoje izkušnje z uporabo zaščitnega sredstva, jih je le polovica imela to izkušnjo. Seveda so tisti, ki se še niso odločili imeti spolnih odnosov, posebna skupina in se razlikujejo od spolno izkušenih. Za pričakovati bi bilo, da bo odstotek tisti, ki bodo resnično uporabili zaščitno sredstvo višji, kot je bil pri izkušenih dijakih.

4.3.4. Zavrnitev spolnih odnosov

Tudi zavrnitev spolnih odnosov je povezana s komunikacijskimi sposobnostmi posameznika. Moja domneva je, da bi fantje težje zavrnilo spolne odnose kot dekleta. S preverjanjem hipoteze se predvidevanje dobro potrdi, saj hipoteze ne morem zavrniti. Dekleta bi kar v 52,1 odstotka zavrnitev spolnih odnosov opisala kot *lahko* in v kar 30,8 odstotka kot *zelo lahko*. Skupaj je to 82,9 odstotkov vseh deklet. Fantje imajo tukaj večje težave. 34,6 odstotka jih je težavnost zavrnitve spolnih odnosov označilo za *lahko* in le 16 odstotkov za *zelo lahko* (skupaj 50,6%). Razlika v mnenju fantov in deklet je torej več kot očitna (glej tabelo 4.3.4.1.).

Tabela 4.3.4.1.. Težavnost zavrnitve spolnega odnosa.

"Kako preprosto bi bilo zate zavrniti spolne odnose?"

	spol		skupaj
	fantje	dekleta	
zelo lahko	112 16%	172 30,8%	284 22,6%
lahko	242 34,6%	291 52,1%	533 42,4%
težko	239 34,2%	80 14,3%	319 25,4%
zelo težko	106 15,2%	16 2,9%	122 9,7%
skupaj	699 100%	559 100%	1258 100%

$$\chi^2 = 194,091$$

$$p = 0,000$$

Nadalje sem domnevala, da srednja šola ne vpliva na različno težavnost zavrnitve spolnih odnosov pri fantih, medtem ko dekleta iz gimnazij lažje zavrnejo spolni odnos kot dekleta iz triletnih šol. Kot je iz naslednje tabele razvidno, so razlike po spolu znotraj vseh šol statistično značilne. V triletnih šolah je le 28,6% deklet, ki bi jim bilo spolne odnose zelo lahko odkloniti. Takih deklet je v štiriletnih šolah 29,7% in v gimnazijah 36,4%. Pri fantih so le srednješolci iz štiriletnih šol nekoliko manj prepričani vase, oziroma bi težje zavrnilo spolne odnose kot srednješolci iz triletnih šol in gimnazijci.

Tabela 4.3.4.2. Težavnost zavrnitve spolnega odnosa (srednja šola, spolna izkušnost).

»Kako preprosto bi bilo zate zavriniti spolne odnose?«

	srednja šola						spolna izkušnost			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
zelo lahko	65 18,7%	32 28,6%	22 9,9%	92 29,7%	21 18,6%	48 36,4%	30 12,4%	42 25,3%	80 17,8%	130 33,2%
lahko	119 34,2%	52 46,4%	81 36,3%	166 53,5%	37 32,7%	69 52,3%	108 44,6%	96 57,8%	132 29,4%	195 49,9%
težko	114 32,8%	22 19,6%	84 37,7%	44 14,2%	36 31,9%	13 9,8%	83 34,3%	23 13,9%	153 34,1%	55 14,1%
zelo težko	50 14,4%	6 5,4%	36 16,1%	8 2,6%	19 16,8%	2 1,5%	21 8,7%	5 3%	84 18,7%	11 2,8%
skupaj	348 100%	112 100%	223 100%	310 100%	113 100%	132 100%	242 100%	166 100%	449 100%	391 100%

$$\chi^2 = 17,926$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 90,769$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 43,572$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 33,521$$

$$p = 0,000$$

$$\chi^2 = 122,891$$

$$p = 0,000$$

V povezavi s spolno izkušnostjo sem predvidevala, da izkušeni fantje najtežje zavrnejo spolni odnos. Izkazalo se je, da je fantom, ki še niso izkušeni, lažje zavriniti spolni odnos, kot fantom, ki so že imeli spolni odnos, medtem ko na težavnost zavrnitve pri dekletih izkušnost ne vpliva. Razlike po spolu ostanejo statistično značilne pri spolno izkušenih in neizkušenih. 18,7 odstotka izkušenih fantov meni, da bi spolni odnos *zelo težko* zavrnil in 8,7 odstotka neizkušenih fantov je enakega mnenja. Pri tem se odstotka, ki predstavljata milejšo težavnost zavrnitve spolnih odnosov, ne razlikujeta (približno 34%). Pri dekletih je razmerje težavnosti zavrnitve (ja:ne) enako, le da so neizkušena dekleta nekoliko manj odločna, oziroma so se redkeje (25,3%) odločala za odgovor *zelo lahko*, kot so se zanj odločala izkušena dekleta (33,2%) (glej tabelo 4.3.4.2.).

Razlike med fanti in dekleti v zavrnitvi spolnih odnosov so tako velike in statistično značilne, da tudi glede na srednjo šolo in spolno izkušnost razlike v vseh podzorcih ostanejo. Fantje bi spolni odnos težje zavrnil, kot bi to storila dekleta. Čas srednje šole je dandanes čas, ko se pletejo prva spolna razmerja. Fantje oziroma moški so po naravi takšni, da vedno tekmujejo med seboj, medtem ko dekleta oziroma ženske raje držijo skupaj in veliko komunicirajo druga z drugo (Pease in Pease, 2002). Tako je lahko težavnost fantov pri zavrnitvi spolnih odnosov predvsem razlog nenehnega tekmovanja in hkrati želje po čim večji izkušnosti. Po drugi strani pa fantje oziroma moški spolni odnos težko zavrnejo, ker imajo spolne odnose enostavno radi, ker se čutijo zadržani, da izpolnijo želje partnerk in ker radi preizkušajo vse,

kar je v zvezi s spolnostjo (Pease in Pease, 2002). Nasprotno je naloga deklet oziroma žensk, odločanje, kateri fant je pravi in s kom in kdaj bodo imele spolni odnos, ob upoštevanju, da se »dandanes dekleta pogosteje odločajo sama zase in so se manj pripravljena prilagajati željam fantom« (Schmidt, 1994:448). Tradicionalna oblika začetnega poteka spolnega odnosa je, da moški da pobudo in ženska odloča. Tako gledano, so dekleta tudi bolj izurjene in je zato zavrnitev spolnih odnosov pravzaprav naloga, ki naj bi jo obvladale. Pomembno je tudi, da lahko pri ženskah višja stopnja izobrazbe vpliva na relativno močnejšo samostojnost v njihovih razmerjih, kar jim omogoča več nadzora v spolnosti (Sandfort, 1997:114).

4.4. Povzetek rezultatov preverjanja hipotez

V spodnji tabeli (glej tabelo 4.4.1.) so povzeti rezultati analiz iz prejšnjih poglavij. V prvem stolpcu so zajeta vsa vprašanja, razdeljena na tri sklope: stališča, izkušnje in vrednotenja. Naslednji stolpci vsebujejo statistične značilnosti za posamezno vprašanje glede na posamezno skupino, kjer zvezdica predstavlja statistično značilne razlike med fanti in dekleti znotraj posamezne skupine (npr. v gimnazijah so razlike med fanti in dekleti pri vztrajanju pri uporabi kondoma ((3. vprašanje)) statistično značilne). Če zvezdice ni, razlike niso bile statistično značilne (meja $p \leq 0,05$).

Mnenja deklet in fantov se razlikujejo predvsem v stališčih do spolnega obnašanja, medtem ko je pri izkušnjah in vrednotenju obnašanj, razlik zelo malo. Pri izkušnjah so značilne razlike v pogovoru o AIDS-u in laganju za spolne odnose, pri vrednotenju pa le v zavrnitvi spolnih odnosov. Nasprotno ni pričakovanih razlik v stališčih pri izražanju spolnih želja in vztrajanju pri uporabi kondoma.

Razlike kažejo v večini primerov na večje strinjanje deklet, oziroma na več izkušenj in namenov deklet. Le pri stališču vzbujanja nezaupanja pri partnerju ob zahtevi po uporabi kondoma in pri zavrnitvi spolnih odnosov, so fantje pokazali večjo občutljivost kot dekleta.

Tabela 4.4.1. Povzetek rezultatov preverjanja hipotez.

Stališča:	spol	srednja šola			spolna izkušnost	
		3-letna	4-letna	gim.	neizk.	izk.
1. Svojemu fantu/dekletu bi lahko natančno povedal/a, katere nežnosti so mi pri seksu posebej všeč.						
2. Če se pustiš pregovoriti k spolnim odnosom, se potem počutiš brezvredno in bedno.	*	*	*	*	*	*
3. Če imajo dekleta/fantje spolne odnose, naj vztrajajo pri uporabi kondoma.				*		*
4. Če prosim kakšnega fanta/dekle, naj uporabi/va kondom, bo mislil/a, da ji/mu ne zaupam.	*		*		*	*
5. Če imajo fantje/dekleta spolne odnose, naj bodo pred tem seznanjena s prejšnjimi odnosi svoje/ga partnerice/ja.	*		*	*	*	*
6. Če fantje/ dekleta prvič z nekom spijo, naj najprej vprašajo, če je kdaj jemal/a mamila.	*	*		*	*	*
Izkušnje:						
7. Ali sta se pogovarjala o AIDS-u, preden sta spala skupaj?	*		*	*	/	/
8. Kako se je to zgodilo prvič? Vnaprej sva načrtovala.					/	/
9. Ali sta pri prvem spolnem odnosu uporabila kakšno kontracepcijsko sredstvo?					/	/
10. Ali si se že kdaj zlagal/a, da bi lahko imel/a s kakšno punco/ kakšnim fantom spolne odnose?	*	*	*	*	*	*
Vrednotenja:						
11. Ali se bosta pogovarjala o AIDS-u, preden bosta spala skupaj?					/	/
12. Kako se bo to zgodilo prvič? Vnaprej bova načrtovala.					/	/
13. Ali bi pri prvem spolnem odnosu uporabila kakšno kontracepcijsko sredstvo?					/	/
14. Kako preprosto bi bilo zate zavrniti spolne odnose?	*	*	*	*	*	*

Sklep

V nalogi sem poskušala raziskati razlike med fanti in dekleti v stališčih do spolnega obnašanja, o njihovih izkušnjah s prvim spolnim odnosom in vrednotenju bodočega spolnega obnašanja. Vprašanja o stališčih, izkušnjah in vrednotenju so bila na različne načine povezana s komuniciranjem v spolnosti (npr. uporaba kondoma zahteva vsaj minimalni dogovor, občutki ob pregovoritvi k spolnim odnosom so čustvena posledica 'neuspelega' komuniciranja ipd.) in so izhajala iz ankete Mladi in AIDS, ki ni vsebovala področja preučevanja dinamike sporazumevanja mladih. Kljub posrednosti vprašanj me je zanimalo, ali fantje in dekleta 'komunicirajo' v spolnosti različno, katere so možne razlage za te razlike in ali so te razlike prisotne tudi glede na posamezen tip srednje šole (triletna, štiriletna in gimnazija) oziroma glede na spolno izkušnost (neizkušeni, izkušeni).

Izkazalo se je, da je največ razlik med fanti in dekleti v njihovih *stališčih* o spolnem obnašanju, manj v njihovih *izkušnjah* in *namenih*. Pri stališčih so dekleta podala svoja mnenja o tem, kaj je primerno za dekleta, in fantje o tem, kaj je primerno za fante. Kjer so se pokazale statistično značilne razlike, so se v večini primerov dekleta bolj strinjala kot fantje. Le pri stališču do *vzbujanja nezaupanja partnerju ob zahtevi po uporabi kondoma*, so več strinjanja pokazali fantje. O razlikah med fanti in dekleti ni mogoče govoriti pri *sposobnosti izražanja spolnih želja*. Tako fantje kot dekleta so se v 85 odstotkih strinjala, da bi partnerju lahko zaupali svoje erotične želje, le da so fantje pogosteje izbrali odločnejšo obliko strinjanja (povsem se strinjam vs. strinjam se). Tudi pri stališču do *vztrajanja pri uporabi kondoma*, ni razlik po spolu, razen pri gimnazijcih in spolno izkušenih dijakih. Dekleta iz gimnazij, ki so najmanj spolno izkušena skupina, so najbolj preventivno naravnana, saj je vztrajanje pri uporabi kondoma potrdila velika večina. Pri fantih iz gimnazij je opaziti ravno nasprotno. Fantje gimnazijci so pokazali tudi manjše strinjanje s stališči kot dijaki triletnih in štiriletnih šol, zato so razlike po spolu v gimnazijah toliko očitnejše. Fantje dopuščajo sebi in ostalim fantom večjo svobodo odločanja, medtem ko imajo dekleta določene scenarije, kaj je za dekleta primerno. Ta se bolj kot fantje strinjajo, da morajo dekleta fante *spoznati*, jih povprašati po *prejšnjih razmerjih* in *uporabi mamil*, preden nameravajo z njimi prvič spati. Dekleta ne marajo, da jih fantje *pregovorijo* k spolnim odnosom, ker pričakujejo, da se bodo potem počutila brezvredno in bedno. Fantje nimajo takega mnenja. Na pregovarjanje so najbolj občutljivi tisti dijaki in dijakinje, ki so že imeli spolni odnos. Ti so verjetno že občutili

te neprijetne občutke, medtem ko neizkušeni teh občutkov še ne poznajo. Predvidevanje, da med izkušenimi fanti in dekleti razlik do stališč ni, se je izkazalo za napačno. Razlike so statistično značilne pri vseh obravnavanih stališčih, razen pri izražanju spolnih želja. Podobno so te razlike značilne tudi pri neizkušenih dijakih in dijakinjah. Izkazalo se je, da spolna izkušnost ne vpliva na razlike med fanti in dekleti v njihovem mnenju do stališč (vpliva pa na mnenje samo).

Pri spolno izkušenih dijakih se je izkazalo, da so se dekleta bolj kot fantje pred prvim spolnim odnosom *pogovarjala o AIDS-u*. Te razlike so značilne za dijake in dijakinje štiriletnih šol in gimnazij, ne pa za triletno šole. Izkušnje z *načrtovanjem prvega spolnega odnosa* in *uporabo kontracepcijskega sredstva* pri prvem spolnem odnosu, so bile za dekleta in fante približno enake (tudi znotraj posameznih šol). Šele pri preverjanju izkušenj z *laganjem*, so se pokazale razlike med fanti in dekleti, ki so značilne znotraj vsake posamezne šole in znotraj izkušnosti. Fantje se radi lažejo, da bi dekleta prepričali v spolne odnose, dekleta pa se tega načina skoraj da ne poslužujejo.

Ocenjevanje spolno neizkušenih dijakov, kako bo njihov prvi spolni odnos potekal, oziroma ali imajo namen *prvi spolni odnos načrtovati, uporabiti zaščitno sredstvo* in se pred spolnim odnosom *pogovarjati o AIDS-u*, nakazuje na izredno enakomiselnost fantov in deklet - neizkušeni dijaki in dijakinje se v svojih namenih ne razlikujejo. Občutne razlike so vidne le pri vrednotenju težavnosti zavrnitve spolnih odnosov. Velika večina deklet meni, da bi spolni odnos lahko ali zelo lahko *zavrnila*, fantov, ki menijo enako, je le polovica.

Predvsem me je presenetilo, da so dekleta tako močno prepričana vase, da bi svojim fantom lahko natančno povedala, katere nežnosti so jim pri spolnem odnosu posebej všeč. Raziskava Rosenthalove in drugih (1991) je pokazala relativno samozavest deklet pri zavračanju nezaželenih spolnih odnosov, a hkrati veliko manj samozavesti pri izražanju spolnih želja in strasti, ki fantom ne povzročajo toliko težav (v Moore in Rosenthal, 1993:100). Tudi Fine poudarja, da dekleta niso naučena ali vzpodbujena k izražanju svojih spolnih želja, temveč da konstrukcija moške spolnosti dovoljuje ženskam le odgovor na 'ja' in 'ne' vprašanja (v Lear, 1995:1314). Možni razlog za tak rezultat je drugačno razumevanje vprašanja. Morda so dekleta odgovarjala, da poznajo svoje spolne želje in da bi jih brez težav svojim fantom tudi zaupale, če bi do pogovora prišlo.

Drugačne rezultate sem pričakovala tudi pri vztrajanju pri uporabi kondoma, kjer sem domnevala, da bodo dekleta bolj 'vztrajna' kot fantje. Izkazalo se je, da večina dijakov ne glede na spol meni, da je potrebno vztrajati. Razlike so se pokazale le pri gimnazijah, kjer so dekleta izrazila svoje strinjanje odločneje kot fantje, in pri spolno izkušenih dijakih, kjer se je nekaj več fantov odločilo za odločno nestrinjanje.

Še en rezultat ni bil v skladu s pričakovanji. Domnevala sem, da imajo fantje in dekleta različne izkušnje in različne namene s prvim spolnim odnosom. Pri izkušenih dijakih so razlike vidne le pri pogovoru o AIDS-u, kjer so se dekleta (predvsem v štiriletnih šolah in gimnazijah) pogovarjala bolj kot fantje, medtem ko pri neizkušenih dijakih razlik po spolu ni. Zaključim lahko, da čeprav imajo fantje in dekleta različne predstave, kaj je za njihov spol primerno spolno obnašanje (stališča), imajo enake namene in enake izkušnje.

Vsekakor je na rezultate nekoliko vplivala izključitev tistih dijakov, ki še niso imeli stalnega partnerja (25%), med katerimi je bila večina spolno neizkušena (87%). Razlog za izključitev je bil, da sem želela dobiti čimbolj homogeno skupino, s približno enakimi možnostmi ocenjevanja interakcije z nasprotnim spolom. Moje mnenje je, da ljudje ocenjujejo stvari drugače, ko se enkrat počutijo vpletene. Tisti, ki so že imeli stalnega partnerja, so imeli tako tudi možnost se z njim pogovarjati o spolnosti. Zanimivo bi bilo to skupino 'izključenih' opazovati posebej in jo primerjati z ostalimi, vendar je velikost vzorca premajhna za nadaljnjo razčlenitev na posamezne podskupine (srednja šola in spolna izkušnost).

Če poskušam na podlagi rezultatov opredeliti spolno obnašanje in komuniciranje mladih v Sloveniji, bi rekla, da imajo fantje in dekleta dvojne standarde* za primerno spolno obnašanje. Te standarde gre razumeti kot (družbena) pričakovanja, vendar ne kot dejanske izkušnje in namene dijakov. Četudi dekleta menijo, da morajo dekleta vztrajati pri uporabi kondoma, to ne pomeni, da same vztrajajo, ko se soočijo z drugačno željo partnerja. Upoštevati je potrebno, da je izid interakcije posledica delovanja in doživljanja posameznikov oziroma vsega, kar opazijo in občutijo v erotični realnosti in v stiku s partnerjem. Rezultati moje analize kažejo, da so slovenska dekleta (še posebej gimnazijke) izredno občutljiva na moč, ki jo občutijo v odnosu, na iskrenost odnosa in da so kritična do svojih odločitev, ki niso v

* Da bi preverili dvojne standarde, bi bilo zanimivo dekleta povprašati, kakšno obnašanje je primerno za fante in obratno. Tedaj bi pravzaprav lahko rekli, ali so dvojni standardi pri slovenskih dijakih res prisotni.

skladu z družbenimi pričakovanji. Fantje jemljejo ta pričakovanja manj resno in so bolj odprti za alternative, za eksperimentiranje (predvsem gimnazijci, ki so že imeli stalno partnerko). To se verjetno kaže tudi v dogovarjanju in pogovarjanju fantov in deklet, kjer se dekleta sklicujejo na družbena pričakovanja in fantje na osebno uživanje.

Komuniciranje v spolnosti med mladimi je za raziskovalce velik zalogaj. Fantje in dekleta gradijo svoje spolne svete na različne načine, verjetno zaradi naravnih in zagotovo zaradi družbenih razlik, predvsem pa zaradi interakcijskih razlik. Ti sveti se nenehno spreminjajo z izkušnjami, odraščanjem in tudi z družbenimi spremembami. Na spolno obnašanje imajo velik vpliv tudi prijatelji in mediji, od katerih dobivajo informacije, kaj je za nekoga določene starosti primerno. Spolnost je interakcija z nasprotnim spolom (heteroseksualna spolnost), torej interakcija z drugim svetom. Kot so že mnogo raziskovalci odkrili, so mladi zaradi neizkušenosti veliko bolj kot odrasli občutljivi za komunikacijske zaplete in je zato veliko spolnega obnašanja nenačrtovanega in poteka brez predhodnih dogovorov. Namesto spraševanja partnerjev ali obstaja možnost, da so okuženi z virusom HIV, gradijo zaupanje z izbiro partnerja, ki ustreza 'čistemu' človeku, svoje razmerje ocenjujejo kot sad ljubezni in so predvsem zvesti svojemu partnerju (četudi so zato zveze krajše). Tudi kadar je posameznik odločen, da bo pri spolnem odnosu uporabil kondom, lahko v interakciji svojo odločnost hitro spremeni v pasivno. Spolno obnašanje je izid interakcije dveh z močnimi in nevsakdanjimi čustvi si povezanih oseb, ki ena na drugo vplivata z izražanjem želja in namenov za zaprtimi vrati. Poleg tega, se komuniciranje razlikuje tudi od tipa razmerja in porazdelitve moči med partnerjema. Kako torej zajeti in preučevati komuniciranje v spolnosti, ostaja odprto za nove ideje. Moja naloga je obravnavala nekaj točk, ki so vezane na spolno obnašanje, ki predpostavlja komuniciranje, ni pa vsebovala vprašanj o potekih pogovorov. Če bi v anketi spraševali po poteku pogovorov, bi verjetno izvedeli dve zgodbi, zgodbi obeh partnerjev.

Seznam literature

- (1) Ahlemeyer, Henrich W. in Ludwig, Dominique (1997): »Norms of Communication and Communication as a Norm in the Intimate Social System.« V: Campenhoudt, J.V. in drugi (ur.): Sexual Interactions and HIV Risk. Taylor&Francis, London, str. 22-43.
- (2) Allison, Barbara N., Schultz Jerelyn B. (2001): »Interpersonal Identity Formation During Early Adolescence« Adolescence, jesen.
- (3) http://www.findarticles.com/cf_0/m2248/143_36/82535322/print.jhtml (17.02.2004)
- (4) Bernik, Ivan (1996): »Mladi in aids v Sloveniji: razsežnosti fatalistične adaptacije.« V: Kramberger, A. (ur.): Slovenska država, družba in javnost. FDV, Ljubljana.
- (5) Bernik, Ivan in Hlebec, Valentina (1998): »Skriti prostori vsakdanjega življanja: spolno življenje ljubljanske mladine.« V: Kramberger, A. (ur.): Družboslovne razprave. FDV, Ljubljana. 14, 27/28, str. 72-85.
- (6) Bernik, Ivan in Hlebec, Valentina (2000): »When is Sex Fun? Sexual Satisfaction Among Slovenian Youth«. Društvo istraživanja. Zagreb. 9,6, str. 847-866.
- (7) Bernik, Ivan in Hlebec, Valentina (2002): How did it Happend the First Time? (neobjavljeni članek).
- (8) Carnegie, Dale (1976): Kako si pridobiš prijatelje. Cankarjeva založba. Ljubljana.
- (9) Cole, John C. in McCroskey, James C. (zima 2003): »The Associaion of Perceived Communication Apprehension, Shyness, and Verbal Aggression with Perceptions of Source Credibility and Affest in Organizational and Interpersonal Contexts«. Communication Quarterly. 51,1, str. 101-110.
- (10) Crooks, Robert in Baur, Karla (1990): Our Sexuality. Benjamin/Cummings. Redwood City.
- (11) DiIorio, Colleen, Kelley, Maureen in Hockenberry-Eaton, Marilyn (1999): »Communication About Sexual Issues: Mothers, Fathers, and Friends«. Journal of Adolescent Health, 24, str.181-189.
- (12) Ferligoj, Anuška (1995): Osnove statistike na prosojnicah. Ljubljana.
- (13) Ferrand, Alexis in Snajders Tom A.B (1997): »Social Networks and Normative Tensions.« V: Campenhoudt, J.V. in drugi (ur.): Sexual Interactions and HIV Risk. Taylor&Francis, London, str. 6-21.
- (14) Fiske, John (1990): Introduction to Communication Studies. Routledge.

- (15) Geser, Hans (1990): »Die kommunikative mehrebenenstruktur elementarer Interaktionen«. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie. 42, 2, str. 207-231.
- (16) Guizzardi, Gustavo (1997): »Norms of Relationship and Normative Tensions.« V: Campenhoudt, J.V. in drugi (ur.): Sexual Interactions and HIV Risk. Taylor&Francis, London, str. 223-233.
- (17) Ingham, Roger in van Zessen, Gertjan (1997): »From Individual Properties to Interactional Processes.« V: Campenhoudt, J.V. in drugi (ur.): Sexual Interactions and HIV Risk. Taylor&Francis, London, str. 83-99.
- (18) Laumann, Edward O., Gagnon John H., Michael, Robert T. in Michaels, Stuart (1994): The Social Organization of Sexuality. The University of Chicago Press, Chicago.
- (19) Lear, D. (1995): »Sexual Communication in the Age of AIDS: The Construction of Risk and Trust Among Young Adults«. Soc. Sci.Med. 41, 9, str. 1331-1323.
- (20) Metts, S. in Cupach, W.R. (1989): »The Role of Communication in Human Sexuality.« V Mckinney, Kathlen in Sprechen, Susan (ur.): Human Sexuality: The Societal and Interpersonal Context. Ablex Publishing Corporation. New Jersey, str. 139-161.
- (21) Moore, Susan in Rosenthal, Doreen (1993): Sexuality in Adolescence. Routhledge, London in New York.
- (22) Moret, Laurie B., Glaser, Brian A., Page Richard C. in Bargeron, Ellen F. (januar 1998): »Intimacy and sexual satisfaction in unmarried couple relationships: A pilot study. Family Journal, 6,1, str. 33.
- (23) Nastran Ule, Mirjana (1996): »Sociološki oris mladosti/mladine.« V Nastran Ule, Mirjana (ur.): Mladina v devetdesetih; Analiza stanja v Sloveniji. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana, str. 9-23.
- (24) Nöstlinger, Christina in Wimmer-Puchinger, Beate (1994): Geschützte Liebe. Jugendsexualität und AIDS. Jugend & Volk, Dunaj.
- (25) Pease, Allan in Pease, Barbara (2002): Warum Männer nicht zuhören und Frauen schlecht einparken. Ullstein Verlag. München.
- (26) Quina Kathryn, L.Harlow Lisa, J.Morokoff Patricia, Burkholder Gary in J.Deiter Pamela (april 2000): »Sexual Communication in Relationships: When Worlds Speak Louder Than Actions«. Sex Roles: A Journal of Research.
- (27) http://www.findarticles.com/cf_0/m2294/2000_April/6557610/print.jhtm (17.02.2004)
- (28) Sanderson, Cathrine A. in Cantor Nancy (junij 1995): »Social Goals in Late Adolescence: Implications for Safer Sexual Activity«. Journal of Personality and Social Psychology. 86,6, str. 1121-1134.

- (29) Sandfort, Theo, Bos, Henny, Haavio-Mannila, Elina in Sundet, Joe Martin (1997): »Sexual Practices and Their Social Profiles«. V: Campenhoudt, J.V. in drugi (ur.): Sexual Interactions and HIV Risk. Taylor&Francis, London, str. 106-164.
- (30) Sanderson, Chitrine A. in Cantor, Nancy (junij 1995): »Social Dating Goals in Late Adolescence: Implications for Safer Sexual Activity«. Journal of Personality and Social Psychology. 68,6.
- (31) Spies, Stefan (2004): Autentische Körpersprache. Ihr überzeugender Auftritt im Beruf-Erfolgsstrategien eines Regisseurs. Hoffmann in Campe. Hamburg.
- (32) Schmidt, Gunter (1994): »Changes in Adolescent's Sexuality Between 1970 and 1990 in West Germany«. Archives of Sexual Behaviour, 23, 5, str. 489-515.
- (33) Schmidt, Gunter (1995): »Commentary: Emancipation and Social Change in Heterosexual Relationships«. Journal of Psychology & Human Sexuality, 7, 3, str. 7-20.
- (34) Schmidt, Gunter (1998): »Sexuality and Late Modernity«. Annual Review of Sex Research, 9, str. 224-241.
- (35) Weitman, Sasha (1999): »On The Elementary Forms of the Socioerotic Life«. V Fetherstone Mike (ur.): Love and Eroticisem. Sage Publication, London, Thousand Oaks in New Delphi, str. 71-110.

Priloga

Tabela A: Izražanje spolnih želja.

»Svojemu fantu/dekletu bi lahko natančno povedal/a, katere nežnosti so mi pri seksu posebej všeč.«

	srednja šola						spolna izkušnost			
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija		neizkušeni		izkušeni	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
povsem se strinjam	220 63,2%	65 58%	127 56,2%	169 54,7%	63 55,8%	62 47%	113 46,7%	65 38,9%	299 66,4%	235 60,4%
strinjam se	75 21,6%	27 24,1%	70 31%	92 29,8%	37 32,7%	49 37,1%	88 36,4%	71 42,5%	96 21,3%	96 24,7%
ne strinjam se	33 9,5%	8 7,2%	22 9,7%	43 13,9%	11 9,7%	13 9,8%	32 13,2%	23 13,8%	35 7,8%	41 10,5%
sploh se ne strinjam	20 5,7%	12 10,7%	7 3,1%	5 1,6%	2 1,8%	8 6,1%	9 3,7%	8 4,8%	20 4,4%	17 4,4%
skupaj	348 100%	112 100%	226 100%	309 100%	113 100%	132 100%	242 100%	167 100%	450 100%	389 100%

$$\chi^2 = 4,142$$

$$p = 0,246$$

$$\chi^2 = 3,627$$

$$p = 0,352$$

$$\chi^2 = 4,000$$

$$p = 0,261$$

$$\chi^2 = 2,628$$

$$p = 0,453$$

$$\chi^2 = 3,973$$

$$p = 0,264$$

Tabela B: Načrtovanje prvega spolnega odnosa – spolno izkušeni.

»Kako se je to zgodilo prvič? Načrtoval/a sem.«

	srednja šola					
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja	83 37%	28 33,7%	44 34,1%	73 33,5%	20 33,9%	21 31,3%
ne	143 63%	55 66,3%	85 65,9%	145 66,5%	39 66,1%	46 68,7%
skupaj	226 100%	83 100%	129 100%	218 100%	59 100%	67 100%

$$\chi^2 = 0,236$$

$$p = 0,627$$

$$\chi^2 = 0,014$$

$$p = 0,906$$

$$\chi^2 = 0,093$$

$$p = 0,760$$

Tabela C: Uporaba kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu– spolno izkušeni.

»Ali sta pri prvem spolnem odnosu uporabila kakšno kontracepcijsko sredstvo?«

	srednja šola					
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja	124 51,5%	39 47%	78 56,9%	108 46,6%	39 62,9%	43 63,2%
ne	117 48,5%	44 53%	59 43,1%	124 53,4%	23 37,1%	25 36,8%
skupaj	241 100%	83 100%	137 100%	232 100%	62 100%	68 100%

$$\chi^2 = 0,492$$

$$p = 0,483$$

$$\chi^2 = 3,714$$

$$p = 0,054$$

$$\chi^2 = 0,002$$

$$p = 0,969$$

Tabela D: Namen pogovora o AIDS-u pred prvim spolnim odnosom– spolno neizkušeni.

»Ali se bosta pred prvim spolnim odnosom pogovarjala o AIDS-u?«

	srednja šola					
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja, v zvezi z nama	32 36,4%	9 36,0%	27 33,3%	25 36,2%	13 26,5%	20 32,3%
ja, na splošno	28 31,8%	10 40,0%	32 39,5%	27 39,1%	22 44,9%	24 38,7%
ne	28 31,8%	6 24,0%	22 27,2%	17 24,6%	14 28,6%	18 29,0%
skupaj	88 100%	25 100%	81 100%	69 100%	49 100%	62 100%

$$\chi^2 = 0,784$$

$$p = 0,676$$

$$\chi^2 = 0,183$$

$$p = 0,913$$

$$\chi^2 = 0,557$$

$$p = 0,757$$

Tabela E: Uporaba kontracepcijskega sredstva pri prvem spolnem odnosu– spolno neizkušeni.

»Ali bosta pri prvem spolnem odnosu uporabila kakšno kontracepcijsko sredstvo?«

	srednja šola					
	3-letna šola		4-letna šola		gimnazija	
	fantje	dekleta	fantje	dekleta	fantje	dekleta
ja	72 84,7%	21 87,5%	75 92,6%	63 94,0%	46 93,9%	60 96,8%
ne	28 31,8%	6 24,0%	6 7,4%	4 6,0%	3 6,1%	2 3,2%
skupaj	88 100%	25 100%	81 100%	67 100%	49 100%	62 100%

$$\chi^2 = 0,117$$

$$P = 0,733$$

$$\chi^2 = 0,120$$

$$p = 0,729$$

$$\chi^2 = 0,534$$

$$p = 0,465$$

Seznam spremenljivk

Stališča:

Dekleta: Svojemu fantu bi lahko natančno povedala, katere nežnosti so mi pri seksu posebej všeč.
Fantje: Svojemu dekletu bi lahko natančno povedal, katere nežnosti so mi pri seksu posebej všeč.

D: Če imajo dekleta spolne odnose, naj vztrajajo pri uporabi kondoma.

F: Če imajo fantje spolne odnose, naj vztrajajo pri uporabi kondoma.

D: Če prosim kakšnega fanta/dekle, naj uporabi/va kondom, bo mislil/a, da ji/mu ne zaupam.

F: Če prosim kakšnega fanta/dekle, naj uporabi/va kondom, bo mislil/a, da ji/mu ne zaupam.

D: Če imajo dekleta spolne odnose, naj bodo pred tem seznanjena s prejšnjimi odnosi svojega partnerja.

F: Če imajo fantje spolne odnose, naj bodo pred tem seznanjeni s prejšnjimi odnosi svoje partnerice.

D: Če dekleta prvič z nekom spijo, naj najprej vprašajo, če je kdaj jemal mamila.

F: Če fantje prvič z nekom spijo, naj najprej vprašajo, če je kdaj jemal mamila.

D in F: Če se pustiš pregovoriti k spolnim odnosom, se potem počutiš brezvredno in bedno.

(možni odgovori: povsem se strinjam, strinjam se, ne strinjam se, sploh se ne strinjam)

Izkušnje:

D in F: Ali sta se pogovarjala o AIDS-u, preden sta spala skupaj?

D in F: Kako se je to zgodilo prvič? Vnaprej sva načrtovala.

D in F: Ali sta pri prvem spolnem odnosu uporabila kakšno kontracepcijsko sredstvo?

D: Ali si se že kdaj zlagala, da bi lahko imela s kakšnim fantom spolne odnose?

F: Ali si se že kdaj zlagal, da bi lahko imel s kakšnim dekletom spolne odnose?

(možni odgovori: da, ne)

Vrednotenja:

D in F: Ali se bosta pogovarjala o AIDS-u, preden bosta spala skupaj?

D in F: Kako se bo to zgodilo prvič? Vnaprej bova načrtovala.

D in F: Ali bi pri prvem spolnem odnosu uporabila kakšno kontracepcijsko sredstvo?

(možni odgovori: da, ne)

D in F: Kako preprosto bi bilo zate zavrniti spolne odnose?

(možni odgovori: zelo lahko, lahko, težko, zelo težko)